

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA

RIMA BULZGYTĖ

**PRIVATUS PENSIJŲ DRAUDIMAS: PRIVALUMAI IR
TRŪKUMAI**

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas

Dr. I. Panovas

VILNIUS, 2012

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA

**PRIVATUS PENSIJŲ DRAUDIMAS: PRIVALUMAI IR
TRŪKUMAI**

Viešojo sektoriaus ekonomikos magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 621L10010

Vadovas

Dr. I. Panovas

2012 04

Recenzentas

Atliko

VSEmis0-01 gr. stud.

Rima Bulzgytė

2012 03

VILNIUS, 2012

TURINYS

IVADAS.....	6
1. PENSIJŲ SISTEMŲ TEORINIAI ASPEKTAI.....	8
1.1. Pensijų sistemos samprata.....	8
1.2. Pensijų sistemų modeliai, jų ypatumai.....	10
1.3. Pensijų sistemų finansavimo būdai, išmokų mokėjimų būdai.....	14
1.4. Antros ir trečios pakopos pensijų fondų samprata.....	17
2. TEORINIAI LIETUVOS PENSIJŲ SISTEMOS ASPEKTAI.....	20
2.1. Pensijų sistema Lietuvoje.....	20
2.2. Antros pakopos pensijų fondai Lietuvoje ir jų reguliavimas.....	24
2.3. Įmokų pervedimai į antros pakopos pensijų fondą.....	28
2.4. Pensijų fondams taikomi mokesčiai.....	30
2.5. Išmokos iš pensijų fondų.....	32
3. SENATVĖS PENSIJŲ PRAKTINIŲ SKAIČIAVIMŲ ASPEKTAI LIETUVOJE.....	34
3.1. Pensijų skaičiavimo Lietuvoje taisyklės.....	34
3.2. Praktiniai senatvės pensijos skaičiavimai Lietuvoje.....	37
IŠVADOS.....	54
LITERATŪRA.....	56
ANOTACIJA.....	59
ANNOTATION.....	60
SANTRAUKA.....	61
SUMMARY.....	62
1 PRIEDAS.....	63

LENTELĖS

1 lentelė. Pensijų sistemos modeliai Europos Sąjungoje	11
2 lentelė. Pensijinio aprūpinimo modeliai pagal K. Salminen	13
3 lentelė. Pensijų sistemos modeliai pagal finansavimo ir išmokų mokėjimo būdus	15
4 lentelė. Lietuvoje veikiančios pensijų kaupimo įmonės ir pensijų fondai	26
5 lentelė. Pensijų kaupimo bendrovių nustatyti ir taikomi pastovūs administravimo mokesčiai	31
6 lentelė. Trys pensijų fondai pagal mažiausią riziką	40
7 lentelė. Pensijų kaupime dalyvauja vyrai, kai investicinė grąža 2,4% (Swed bankas pensija 1).....	41
8 lentelė. Trys pensijų fondai pagal didžiausią investicinę grąžą ir mažiausią riziką.....	43
9 lentelė. Pensijų kaupime dalyvauja vyrai, kai investicinė grąža 9,24% (Finasta augančio pajamingumo)	44
10 lentelė. Pensijų kaupime dalyvauja moterys, kai investicinė grąža 2,4% (Swed bankas pensija 1)	47
11 lentelė. Pensijų kaupime dalyvauja moterys, kai investicinė grąža 9,24% (Finasta augančio pajamingumo).....	49
12 lentelė. Teorinių privataus pensijų draudimo privalumų patvirtinimas/paneigimas, remiantis praktiniais skaičiavimais	52
13 lentelė. Teorinių privataus pensijų draudimo trūkumų patvirtinimas/paneigimas, remiantis praktiniais skaičiavimais	52

PAVEIKSLAI

1 pav. Valstybinio socialinio draudimo mokamų pensijų skaičiaus pasiskirstymas pagal pensijų rūšis 2010 m.	9
2 pav. Pensijų sistema, paremta pakopomis.....	12
3 pav. Išlaidos pensijoms skirtingose Europos šalyse (% nuo BVP).....	16
4 pav. Pensijų gavėjų skaičius Lietuvoje 1995 – 2010 m.	22
5 pav. Išlaidos senatvės pensijoms mokėti Lietuvoje 1998 – 2010 m.	23
6 pav. „Sodros“ įmokų pervedimas į pensijų fondus 2004 – 2010 metais.....	29
7 pav. Senatvės pensijos amžiaus skaičiuoklė	38
8 pav. Senatvės pensijos skaičiuoklė.....	39
9 pav. Vyrų senatvės pensijų dydžiai nedalyvaujant ir dalyvaujant pensijų kaupime (kai investicinė grąža 2,4 proc.)	42
10 pav. Vyrų senatvės pensijų dydžiai nedalyvaujant ir dalyvaujant pensijų kaupime (kai investicinė grąža 9,24 proc.)	45
11 pav. Moterų senatvės pensijų dydžiai nedalyvaujant ir dalyvaujant pensijų kaupime (kai investicinė grąža 2,4 proc.).....	48
12 pav. Moterų senatvės pensijų dydžiai nedalyvaujant ir dalyvaujant pensijų kaupime (kai investicinė grąža 9,24 proc.).....	50

IVADAS

Lietuvos visuomenė, kaip ir kitos Europos šalys, senėja – gimstamumas mažėja, gyvenimo trukmė ilgėja, didėja jaunų žmonių emigracija. Valstybei vis sunkiau spręsti pensinio amžiaus žmonių gerovės klausimą, nes mažėja mokesčių mokėtojų, o pagyvenusių žmonių skaičius vis gausėja. Visa tai nulėmė pensijų sistemos reformą ir privačių pensijų fondų atsiradimą Lietuvoje.

Patirtis įvairiose valstybėse rodo, kad valstybė ne visada gali garantuoti pensiją, kuri užtikrintų žmonių finansinį stabilumą. Lietuvoje „Sodros“ biudžeto deficitas rodo, kad ateitiems pensininkams reikia susirūpinti dėl savo būsimų pensijų. Tačiau ar privatus pensijų draudimas garantuos norimą finansinį stabilumą nėra aišku, nes Lietuvoje tokių pensijų gavėjų dar nėra daug, o ir įvairūs pasikeitimai (pervedimų kaita į pensijų fondus, situacija finansų rinkose) nėra įrodymas, kad kaupiama pensija bus tokia, kokios tikėtasi. Taigi pagrindinė tyrimo problema – valstybės negarantuojama senatvės pensija. Dėl valstybės negarantuojamos pensijos, žmonės, suinteresuoti turėti finansiškai patrauklią senatvę, pradeda darytis į privačius pensijų fondus.

Tyrimo objektas. Antros pakopos pensijų fondai.

Tyrimo tikslas. Išanalizuoti antros pakopos pensijų fondus, jų reguliavimą, privalumus ir trūkumus, išsiaiškinti, ar verta pensiją kaupti pensijų fonduose.

Siekiant išsikelto tikslo, suformuoti tokie tyrimo uždaviniai:

1. Pateikti pensijų sistemos sampratą;
2. Pateikti pensijų sistemų modelius;
3. Išsiaiškinti pensijų sistemos finansavimo ir išmokų mokėjimo būdus;
4. Išanalizuoti dabartinės Lietuvos pensijų sistemos situaciją;
5. Išnagrinėti Antros pakopos pensijų fondų reguliavimą;
6. Išsiaiškinti įmokų pervedimų į pensijų fondus tendencijas;
7. Pateikti Antros pakopos pensijų fondams taikomų mokesčių analizę;
8. Išsiaiškinti taikomus senatvės pensijų skaičiavimo metodus Lietuvoje;
9. Ištirti, kokio dydžio senatvės pensijos gali būti dalyvaujant ir nedalyvaujant Antros pakopos pensijų kaupime;

Tyrimo metodai. Darbe atliekama literatūros analizė, kurios metu pateikiami pensijų sistemos modeliai. Remiantis statistiniais duomenimis, atliekama pensijų sistemos ir privataus pensijų draudimo situacijos analizė. Atliekant teisės aktų analizę, literatūros analizę bei statistinių duomenų analizę,

aiškinamasi privataus pensijų draudimo privalumai ir trūkumai, kurie, remiantis atlikto tyrimo metu buvo paneigti arba patvirtinti.

Atlikto tyrimo metu išsiaiškinta, kad pensijos dydis, dalyvaujant pensijos kaupime, tiesiogiai priklauso nuo investicinės grąžos, investavimo rizikos, taikomų administracinių pensijų fondų mokesčių, darbo stažo, gaunamų pajamų ir nuo jų sumokamų mokesčių bei pervedimų dydžio į antros pakopos pensijų fondus, laiko, kiek žmogus dalyvauja antros pakopos pensijų kaupime.

1. PENSIJŲ SISTEMŲ TEORINIAI ASPEKTAI

Šiame skyriuje kalbama apie pensijų sistemos sampratą, jų finansavimą ir išmokų gavimą, analizuojami skirtingi pensijų sistemų modeliai, trumpai supažindinama su antros ir trečios pakopos pensijų kaupimu.

1. 1. Pensijų sistemos samprata

Galima teigti, kad aprūpinimas senatvėje yra visų valstybių viena svarbiausių socialinės apsaugos sistemų dalis. Vienose pasaulio šalyse ji „veikia“ tinkamai, kitose ji nėra gera ir reikalaujanti daug reformų. Vis senėjant visuomenei šios socialinės apsaugos sistemos dalis tampa dar svarbesnė, siekiant, kad senoji visuomenės dalis turėtų tinkamą finansinį aprūpinimą. Anot Vokietijos ekspertų, tokiai rizikai kaip senatvė reikia pasirengti iš anksto, todėl tai yra rizika, nuo „kurios apdraudimo priklauso ilgalaikis socialinės apsaugos sistemos funkcionavimas“. Taigi natūralu, kad padidėja išipareigojimai ateičiai, poveikis ekonomikai didelis, nes dažniausiai reikalingas didelis finansavimas (Schulte-Mimberg Udo ir kt., 1998)

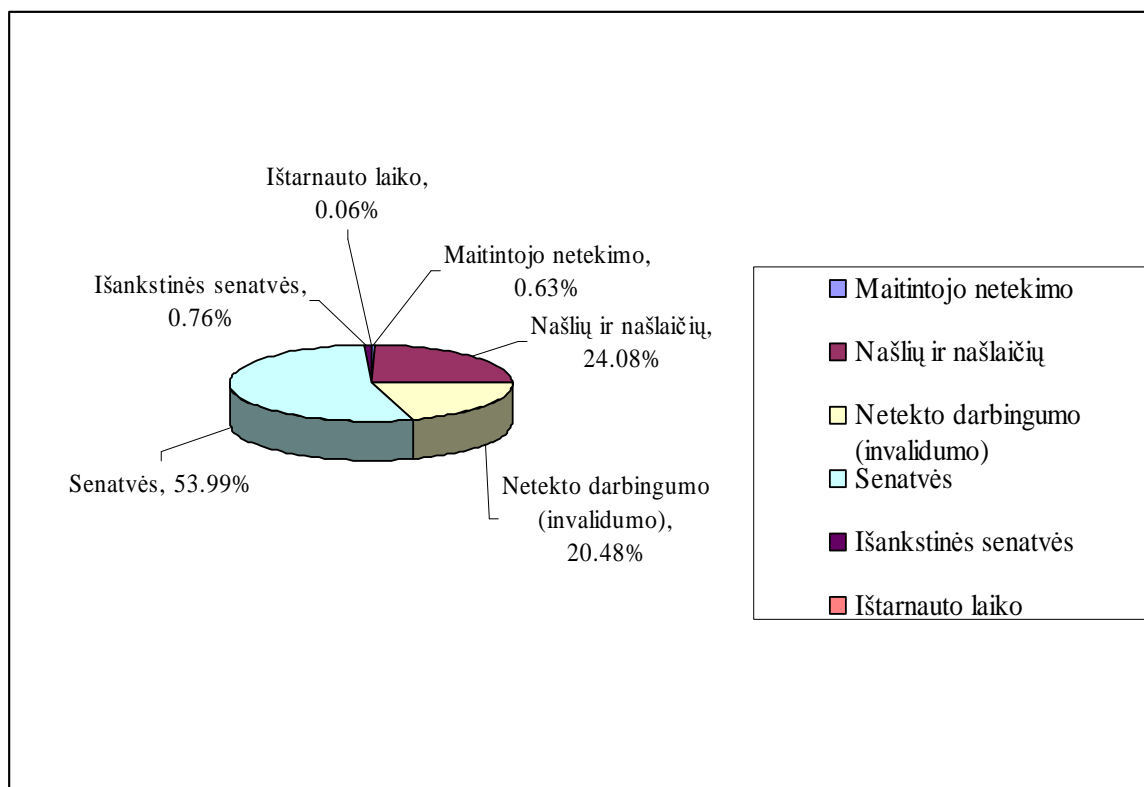
Lietuvos Respublikos Konstitucijos 52 straipsnis teigia: „Valstybė laiduoja piliečių teisę gauti senatvės ir invalidumo pensijas, socialinę paramą nedarbo, ligos, našlystės, maitintojo netekimo ir kitais įstatymų numatytais atvejais.“ (Lietuvos Respublikos Konstitucija, 1992). Taigi jau net aukščiausias valstybės dokumentas nurodo žmonių teises į senatvės pensijas. Kadangi pensijinio amžiaus žmonių vis daugėja (vyksta visuomenės senėjimas), ši žmogaus teisė tampa vis svarbesnė, kuria siekiama užtikrinti senyvo amžiaus žmonių finansiškai ramų gyvenimą.

Žinoma, didėjant pensijinio amžiaus žmonių skaičiui bei išlaidoms pensijoms, svarbu suprasti kas yra pensija, pensijų sistema.

Pensija - [lot. pensio - apmokėjimas, išmoka] reguliariai mokamos pragyvenimo lėšos pasenusiems arba atidirbusiems įstatymo nustatytą laiką žmonėms, invalidams, šeimos nariams, netekusiems maitintojo (Tarptautinių žodžių žodynas, 1985). Lietuvos Respublikos Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatyme (1994) 4 straipsnio I dalyje yra nurodomos šios pensijų rūšys:

1. senatvės;
2. netekto darbingumo;
3. našlių ir našlaičių.

Skirtingų pensijų rūšių gavimą reglamentuoja tam tikri įstatymai bei yra numatyta skaičiavimo metodika. Šių paminėtų pensijų gavėjų skaičius yra skirtingas, gaunamos pensijos dydis taip pat. 1 paveiksle pateikiama valstybinio socialinio draudimo mokamų pensijų skaičiaus pasiskirstymas pagal jau anksčiau minėtas pensijų rūšis.

Šaltinis: Valstybinis socialinis draudimas: Statistiniai duomenys 2010 m., 2010, p. 34

1 pav. Valstybinio socialinio draudimo mokamų pensijų skaičiaus pasiskirstymas pagal pensijų rūšis 2010 m.

1 paveiksle pateikiama 2010 metų Sodros informacija. Iš pateikto grafiko matoma, jog daugiausiai yra mokama senatvės pensijų, taigi galima daryti išvadą, kad didžiausia pensijų rūšis pagal gyventojų skaičių yra senatvės pensijos. 2010 metų duomenimis 53,99% mokamų pensijų sudarė senatvės pensijos (prie šio skaičiaus galima ir pridėti išankstinės senatvės pensiją, kadangi įstatyme numatyta tvarka gyventojams yra skiriamos išankstinės senatvės pensijos, kaip pavyzdžiui, esant kenksmingoms darbo sąlygoms). Tikėtina, kad šis skaičius ateityje tik didės, nes pensijinio amžiaus žmonių skaičius yra linkęs didėti, o nemažėti.

Pensijų kaupimo sistema – tai sistema, kuri suteikia galimybę kaupti pensiją. Pensijų kaupimo sistemos pagalba kiekvienas žmogus, mokantis socialinio draudimo įmokas, gali kaupti lėšas savo būsimai

pensijai. Anot Audriaus Bitino, pensijų sistemą galima apibūdinti kaip visumą norminių teisės aktų, skirtų apsaugoti asmenis nuo senatvės socialinės rizikos, numatant įmokų pensijų socialiam draudimui surinkimą, pajamų persikirstymą, sistemos administravimą ir išmokų būdus. (Bitinas, 2011)

Senatvės pensijų sistemas apibūdina joms būdingi parametrai. Sudedamieji senatvės pensijų sistemų parametrai yra:

- **Dalyviai.** Tai asmenys, dalyvaujantys senatvės pensijų sistemos modelyje;
- **Taisyklės,** nustatančios senatvės pensijos gavimo sąlygas. Dažniausiai jos apima šiuos elementus: senatvės pensijos amžių, vertinamą darbo stažą, gyvenamąją vietą ir pan. Taip pat jomis apibrėžiami galimi senatvės pensijos tipai, jų apskaičiavimas, dydžio reguliavimo mechanizmas ir pan.;
- **Finansavimas.** Tai finansavimo šaltiniai, instrumentai bei metodai;
- **Administravimas.** Tai institucijų, priemonių bei veiksmų, susijusių su senatvės pensijų apskaičiavimu ir išmokėjimu, visuma. (Gudaitis, 2009)

Šiuo metu pasaulį vis drebina ekonominės krizės, kurios lemia didėjantį žmonių susirūpinimą savo ateitimi. Savo finansine ateitimi susirūpinę ne tik dabartiniai pensijinio amžiaus žmonės, bet ir ateities pensininkai. Nerimą kelia ne tik kokio dydžio bus pensija ir ar jos pakaks patenkinti minimaliams finansiniams poreikiams, bet ir ar pensijos pavyks sulaukti, kadangi daugumoje šalių, siekiant gerinti šalies finansinę padėtį, pensijinis amžius yra vis tolinamas. Todėl ne vienas pradeda rūpintis pats savo ateitimi, nes kuo toliau tuo labiau nusivilia valstybine pensijų sistema. Žmonės kaupia lėšas savo pensijiniam amžiui įvairiais būdais: renkasi privatų pensijų draudimą, atideda pinigus ateičiai ar tiesiog tam tikrą sumą reguliariai investuoja, taip siekdamas senatvėje turėti patrauklesnį finansinį aprūpinimą nei valstybės garantuojama pensija.

1.2. Pensijų sistemų modeliai, jų ypatumai

Įvairiuose šaltiniuose kalbama apie įvairius pensijų sistemų modelius, kurie apibrėžiami pagal tam tikrus požymius, skiriasi jų pateikimo būdas, skirstymas. Anot Audriaus Bitino pensijų sistemas autoriai dažniausiai skirsto pagal pensijų sistemos sandarą tam tikru laikotarpiu, nes sistemos nuolat kinta dėl vykdomų reformų. (Bitinas, 2011)

Audriaus Bitino knygoje „Socialinė apsauga Europos Sąjungoje: pensijų sistemų modernizavimas“ įvertinus naujus pokyčius ir tendencijas išskiriami tokie pensijų sistemos modeliai Europos Sąjungoje:

Šiaurės Europos, Pietų Europos, kontinentinės Europos, anglosaksų, hibridinis ir Rytų Europos (Bitinas, 2011).

1 lentelė. Pensijų sistemos modeliai Europos Sąjungoje

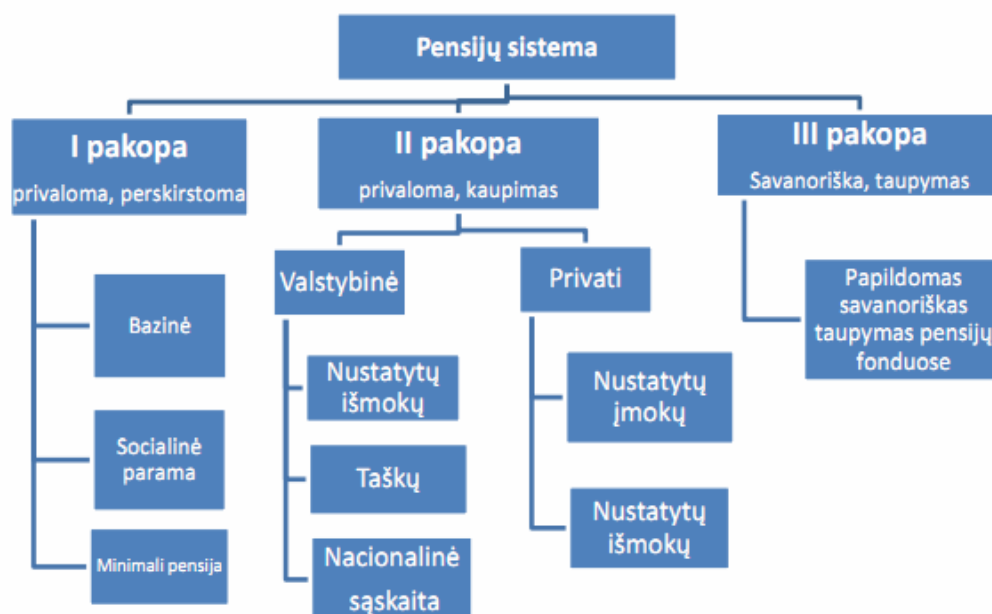
Modelio pavadinimas	Valstybės, prisikiriamos modeliui	Pagrindiniai bruožai
Šiaurės Europos modelis	Švedija, Norvegija, Islandija, Danija, Danija, Suomija	Išmokos siejamos su asmens gyvenamąja vieta. Išmokos priklauso nuo darbo užmokesčio. Pensijų sistema finansuojama mokesčių ir socialinio draudimo įmokų pagrindu. Asmenys, neturintys pakankamai darbo stažo, gali gauti valstybės garantuojamą pensiją, kuri siejama su asmens turimais ištekliais.
Pietų Europos modelis	Italija, Graikija, Italija, Ispanija	Didesnė socialinių išlaidų dalis skiriama pensijoms finansuoti. Pakankamai didelės pensijos, ankstyvas pensijinis amžius. Atskiroms profesinėms grupėms didesnės pensijos.
Kontinentinės Europos modelis	Vokietija, Austrija, Prancūzija	Teisė į išmokas siejama ne su poreikiu, bet su socialinio draudimo įmokų mokėjimo faktu. Pensijų sistemos teikiamos teisės gali priklausyti nuo skirtingų profesinių kategorijų. Neskatinama dalyvauti privačių pensijų fondų veikloje.
Anglosaksų modelis	Didžioji Britanija	Valstybinis pensijinis aprūpinimas minimalus. Pagrindinis pensijų sistemos uždavinys – užtikrinti bazinę socialinę apsaugą ir skatinti pačių asmenų rūpinimąsi savo gerove. Asmenys iš esmės priklauso nuo rinkos svirtų. Pensijų teisė nepriklauso nuo darbo santykių. Piniginės išmokos yra fiksuoto dydžio. Skatinama privačių pensijų sistemų plėtotė. Pensijų sistema finansuojama iš mokesčių ir socialinio draudimo įmokų.
Hibridinis modelis	Olandija	Pensijų sistema apima visus gyventojus ir yra universali. Pensijų dydis priklauso nuo profesinių kategorijų. Nėra numatytas minimalus privalomas socialinio draudimo įmokų mokėjimo laikotarpis.
Rytų Europos modelis	Lietuva, Latvija, Estija, Lenkija, Čekija, Vengrija, Slovakija, Slovėnija, Bulgarija, Rumunija.	Dažnai reformuojamos. Skiriami valstybių pensijų modeliai: virtualių pensijų modelis (Lenkija, Latvija), mišrus modelis (Vengrija, Bulgarija, Estija, Slovakija), nauja sistema su senosios sistemos elementais (Čekija, Rumunija, Slovėnija, Lietuva). Pensijų sistemos finansuojamos socialinio draudimo įmokų pagrindu. Pensijų sistema grindžiama trijų pakopų sistema. Socialinio draudimo fondo biudžetas atskirtas nuo valstybės biudžeto.

Šaltinis: sudaryta pagal Bitinas, 2011.

Lentelėje, remiantis A. Bitinu, bendrais bruožais pateikiami Europos Sąjungoje išskiriami pensijų sistemos modeliai. Vykstant tarptautiniam bendradarbiavimui ir siekiant efektyvios pensijų sistemos,

valstybės vykdo reformas, siekdamas gerinti pensijinio amžiaus gyventojų socialinę padėtį. Todėl dažnai modeliai turi tarpusavio panašumų arba yra transformuojami ir pritaikomi tos šalies poreikiams, remiantis jos socialine, demografinė, ekonomine bei politine padėtimi.

Gilinantis į skirtingus Europos Sąjungos pensijų sistemos modelius, dažnai buvo sutinkamos pensijų sistemos pakopos: pirmosios pakopos (pensija, kurią garantuoja valstybė), antrosios pakopos (pensijos kaupimas privačiose pensijų fonduose, dalį pirmosios pakopos įmokų pervedant į privačius pensijų fondus), trečiosios pakopos (savarankiškas/savanoriškas pensijų kaupimas) pensijų sistemos. Taigi pasaulyje veikia trijų pakopų pensijų sistema, kuria remiantis yra formuojama daugumos valstybių senatvės pensijų sistema, tačiau vienos valstybės skatina dalyvavimą antrosios pakopos pensijų sistemoje, kitos – atvirkščiai, na o dalyvavimas trečiosios pakopos pensijų sistemoje dalyvavimas yra savanoriškas.

Šaltinis: Whitehouse, 2010.

2 pav. Pensijų sistema, paremta pakopomis

Taigi, kaip matome, Kanados finansų departamento sudarytoje schemoje I – osios pakopos pensiją garantuoja valstybė, o pensijos dydį nustato valstybės teisiniai aktai. II – osios pakopos pensijų kaupimas skirstomas į dviejų rūšių: valstybinė ir privati. Dalyvavimą II – osios pakopos pensijų kaupime numato valstybės įstatymai. Na o trečioji, kaip jau buvo minėta, yra savanoriškai, priklausanti nuo žmonių poreikių ir norų turėti finansiškai ramią senatvę, ką ne visada gali garantuoti I – osios pakopos pensija.

Tačiau kiti autoriai išskiria visai kitokius pensijų sistemų modelius. Ne viename nagrinėjamame šaltinyje kalbama apie K. Salminen pensijų sistemos modelius. Šis autorius pensijų modelius skirsto ne pagal tam tikrus regionus (kaip A. Bitinas aprašo pensijų sistemos modelius Europoje), bet pagal tam

tikrus požymius: aprūpinimas pensija, administravimas ir finansavimas. 2 lentelėje pateikiami penki pensijinio aprūpinimo modeliai: pagalbos, pilietybės, darbo santykių, grupinio draudimo, individualaus draudimo.

2 lentelė. Pensijinio aprūpinimo modeliai pagal K. Salminen

Modelis Bruožai	Pagalbos	Pilietybės	Darbo santykių	Grupinio draudimo	Individualaus draudimo
Kokiu pagrindu įgyjama teisė	Poreikis	Pilietybė	Darbas	Profesija	Sutartis
Kas patenka	Skurstantieji	Gyventojai	Dirbantieji	Grupė asmenų	Individualūs asmenys
Išmokos	Taikomas pajamų testas	Vienodo dydžio	Susijusios su pajamomis	Susijusios su pajamomis arba įmokomis	Susijusios su įmokomis
Funkcijos	Užtikrinti bazines minimalias pajamas	Užtikrinti bazines minimalias pajamas	Palaikyti gyvenimo lygį	Palaikyti gyvenimo lygį	Palaikyti gyvenimo lygį

Šaltinis: Poškutė, 2000.

Taigi K. Salminen išskiria penkis pensijinio aprūpinimo modelius, kurie tarpusavyje skiriasi įgyjama teise, išmokomis bei funkcijomis.

Pagalbos modelis arba dar kitaip vadinamas paramos modelis - tai teisė į pensiją, kurią suteikia poreikis – skurdas. Ir būtent šio modelio taikymo atveju pensijinis aprūpinimas suteikiamas skurstančiajai visuomenės daliai taip siekiant užtikrinti bazines minimalias pajamas.

Pilietybės modelyje teisę gauti pensiją suteikia pilietybė, t.y. buvimas valstybės piliečiu, neatsižvelgiant į gaunamas pajamas. Taigi šio modelio taikymo atveju išmokos yra visiems piliečiams vienodos ir yra užtikrinamos bazinės minimalios pajamos. Todėl natūralu, kad šalia šio modelio yra galimybė kurtis privačiam pensijų draudimui, kadangi daugiau uždirbantis valstybės pilietis bus suinteresuotas gauti didesnes pajamas pensijiniame amžiuje, nes jam bazinių minimalių pajamų bus tiesiog per mažai.

Darbo santykių modelio atveju teisė į pensiją priklauso dirbantiems žmonėms. Pensijų išmokų dydis sulaukus pensijinio amžiaus priklauso nuo dirbančiųjų pajamų, o tiksliau kokio dydžio pajamos gaunamos ir kokio dydžio mokesčiai sumokami į socialinio draudimo fondą. Šio modelio atveju pensijų išmokomis palaikomas gyvenimo lygis.

Grupinio draudimo modelis apjungia tam tikros profesijos dirbančius asmenis. Šiame modelyje teisė į pensiją suteikiama tam tikrai grupei asmenų, kuri priklauso tam tikrai profesijos šakai. Pensijos

dydis šio modelio atveju yra susijęs su gaunamomis pajamomis arba sumokėtomis įmokomis. Grupinio draudimo modelio tikslas – pensijiniame amžiuje palaikyti gyvenimo lygį.

Individualaus draudimo modelyje teisė į pensiją suteikiama individualiems asmenims, turintiems sutartis su draudimo įmonėmis (kitais žodžiais, trečioji pensijų kaupimo pakopa). Pensijos dydis priklauso tiesiogiai nuo sumokėtų įmokų ir skirta palaikyti gyvenimo lygį. Šiuo atveju asmuo individualiai sprendžia kokio dydžio pensiją norėtų gauti, kiek pasiruošęs sumokėti įmokų ir kokią įmonę pasirinkti. Taigi čia atsiranda rizika, kuri dalinai priklauso nuo asmens, nusprendusio gauti papildomą pensiją, kurios negarantuoja valstybė.

Visus šiuo aptartus pensijų sistemų modelius vienaip ar kitaip gali įtakoti įvairūs veiksniai, tokie kaip gimstamumo mažėjimas, gyvenimo trukmės didėjimas, nedarbas arba darbo užmokesčio kitimas, įvairūs politiniai pokyčiai. Visi (ir dar daugelis kitų) įvardinti pokyčiai vienaip ar kitaip gali pakoreguoti ir įtakoti įvairius pensijų sistemos modelius, taip juos priartinant prie esamos valstybės finansinės, demografinės ar politinės situacijos. Kaip pavyzdžius, įrodant įvairių veiksnių įtaką pensijų sistemoms, galima pateikti Graikijos ar Lietuvos atvejus. Pagal A. Bitino skirstymą Graikiją priklauso Pietų Europos modeliui, kuriam būdingos pakankamai didelės pensijos ir ankstyvas pensijinis amžius, tačiau ekonominė situacija Graikijos valdžią įpareigojo imtis tam tikrų priemonių, tokių kaip pensijų mažinimas.

1.3. Pensijų sistemų finansavimo būdai, išmokų mokėjimų būdai

Pensijų sistemų finansavimo ir išmokų mokėjimo būdai yra dažniausiai skirtingi, priklausantys nuo to, koks yra pensijų sistemos modelis, tačiau beveik visuose modeliuose galima rasti tam tikrų panašių požymių: išmokos siejamos su gyvenamąją vieta, išmokos siejamos su darbo užmokesčiu, finansuojama iš surenkamų mokesčių ir pan.

Straipsnyje „Senatvės pensijų sistemos modelių teorinė analizė“ Tadas Gudaitis išskiria pensijų sistemos modelius pagal finansavimo ir išmokų mokėjimo būdus. 3 lentelėje pateikiami Tado Gudaičio straipsnyje nurodyti pensijų sistemos modeliai pagal finansavimo ir išmokų mokėjimo būdus.

3 lentelė. Pensijų sistemos modeliai pagal finansavimo ir išmokų mokėjimo būdus

	Einamųjų mokėjimų	Kaupimo
Apibrėžtų įmokų	Einamosios pajamos finansuoja einamąsias senatvės pensijas. Dirbantieji išlaiko esamus pensininkus. Mokesčiai, skirti senatvės pensijai, yra iš anksto apibrėžti, o senatvės pensija priklauso nuo sumokamų mokesčių. Dalis dirbančiųjų sumokamų įmokų yra atidedama jų senatvės pensijoms. Administravimo funkciją atlieka valstybė. Pvz. Sąlyginai apibrėžtų įmokų modelis; Sodra.	Einamosios pajamos finansuoja einamąsias senatvės pensijas. Senatvės pensijos dydis yra iš anksto apibrėžtas ir yra numatyti jų finansavimo šaltiniai. Dažniausiai senatvės pensija yra susieta su dirbant gautomis asmens pajamomis ar išdirbtų metų skaičiumi. Papildoma pensija gali būti mokama atsižvelgiant į specifinius kriterijus (užaugintų vaikų skaičių ir pan.). Administravimo funkciją vykdo valstybė. Pvz. Sodra
Apibrėžtų išmokų	Asmeninėmis įmokomis kaupiama individuali senatvės pensija. Įmokos, skirtos senatvės pensijai, yra iš anksto apibrėžtos. Sumokėtos įmokos yra investuojamos, kad būtų finansuojamos būsimos senatvės pensijos. Senatvės pensija priklauso nuo sumokėtų įmokų bei investavimo rezultatų, kurie gali būti tiek teigiami, tiek neigiami. Kai asmenys sulaukia pensijos amžiaus, jie už sukauptas lėšas, įsigyja anuitetą. Administravimo funkciją atlieka privatus sektorius. Pvz. antros pakopos pensijų fondai.	Asmeninėmis įmokomis kaupiama individuali senatvės pensija. Senatvės pensijos dydis yra iš anksto apibrėžtas, o įmokų dydis gali svyruoti. Sumokėtos įmokos yra investuojamos su tikslu finansuoti būsimas senatvės pensijas (išmokas). Senatvės pensija nepriklauso nuo investicinių rezultatų. Administravimo funkciją atlieka privatus sektorius. Pvz. kolektyviniai pensijų fondai, į kuriuos įmokas moka darbdaviai.

Šaltinis: Gudaitis, 2009, 60 p.

3 lentelėje pateikiama Tado Gudaičio sudaryta lentelė, kurioje pensijų sistema pagal finansavimo būdus gali būti skirstoma į einamųjų mokėjimų ir kaupimo, o pensijų sistema pagal mokėjimo būdus – apibrėžtų išmokų ir apibrėžtų įmokų. Kaupiamoji pensijų sistema dažniausiai sutinkama privačiame sektoriuje, įmokos yra investuojamos ir dažniausiai mokamą pensiją sudaro sukauptos įmokos plius investicinis pelnas. Remiantis 3 lentelėje pateikta informacija matome, kad pensijų kaupimo modelis turi du išmokų tipus: apibrėžtų įmokų ir apibrėžtų išmokų. Pagrindiniai kaupimo modelio apibrėžtų įmokų tipo aspektai būtų tokie:

- Įmokos, skirtos senatvės pensijai, yra fiksuotos;
- Įmokos yra investuojamos;
- Senatvės pensija apskaičiuojama, remiantis sumokėtomis įmokomis ir investicijų rezultatais per laikotarpį kuomet buvo vykdomas pensijos kaupimas;
- Investavimo nesėkmės atveju, atsakomybę prisiima apdraustasis.

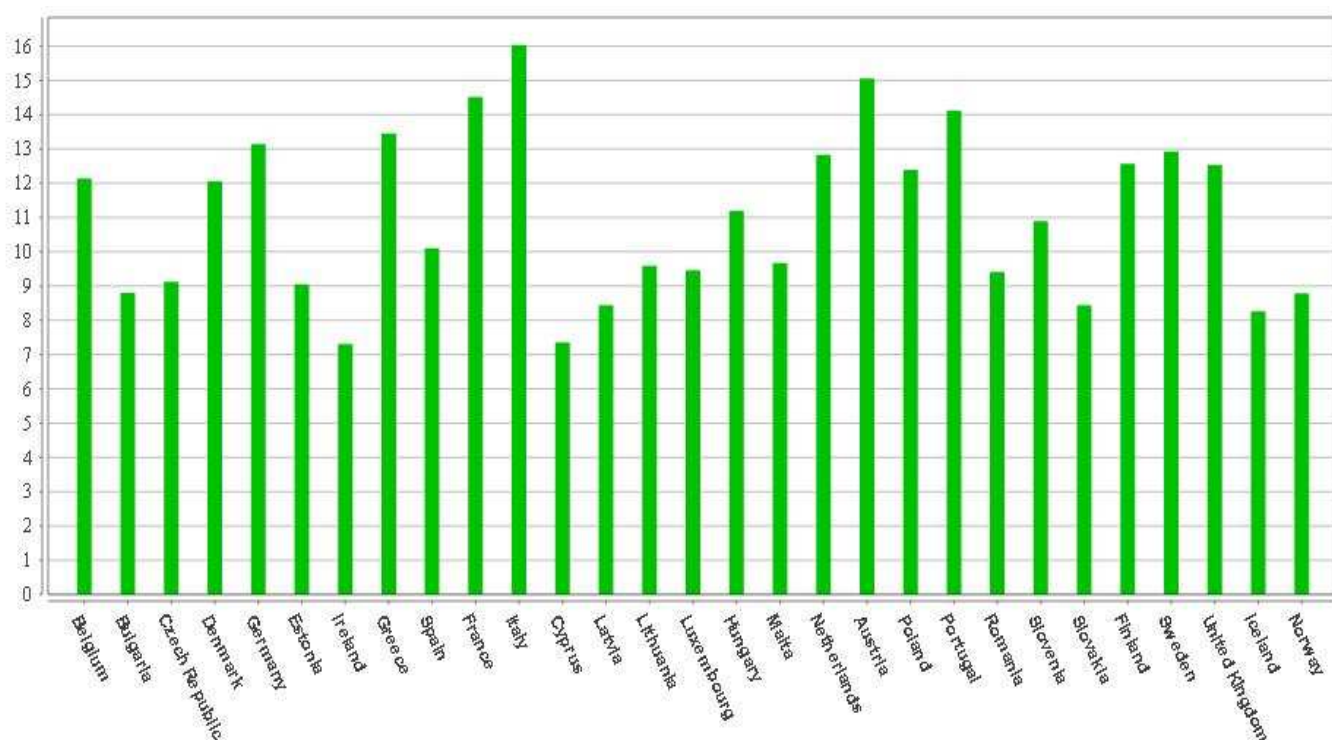
Pagrindiniai kaupimo modelio apibrėžtų išmokų tipo aspektai būtų tokie:

- Dažniausiai vykdoma kompanijos lygmenyje;
- Įmokų dydis gali svyruoti, o išmokų dydis yra fiksuotas, iš anksto numatytas sutartyje;

- Įmokos investuojamos, tačiau nuo jų nepriklauso pensijos dydis. Pensija dažniausiai apskaičiuojama kaip tam tikra fiksuota vidutinių ar galutinių darbo pajamų dalis;
- Riziką prisiima ne apdraustasis, o fondas, į kurį mokamos įmokos.

Einamųjų mokėjimų pensijų sistemos modelis dažniausiai būna valstybinis ir garantuojamas mokesčių pagalba. Einamųjų mokėjimų pensijų sistemos modelio esmė, kad dabartinės išlaidos pensijoms dengiamos dabartiniais mokesčiais, t.y. dirbantys žmonės mokėdami mokesčius valstybei „išlaiko“ pensininkus (moka pensininkams pensijas). Šiam modeliui būdinga didelė rizika – demografiniai pokyčiai. Visuomenė senėja, jaunosios kartos vis mažėja, dėl to jaunoji karta gali jausti riziką dėl savo ateities, o dabartiniams pensijų gavėjams gali kisti finansavimas. Tačiau einamųjų mokėjimų modeliu remiasi ne viena valstybė (tarp jų ir Lietuva).

Taigi T. Gudaitis išskiria pensijų modelius pagal finansavimą ir išmokas. Tačiau daugumoje valstybių pensijos finansuojamos iš valstybių biudžetų, pervedant dažniausiai į specialius fondus, kurie rūpinasi pensijų išmokėjimais. 3 paveiksle pateikiamos išlaidos pensijoms skirtingose Europos šalyse. 3 paveiksle pateikiamas procentas nuo BVP, kuris skiriamas pensijoms.

Šaltinis: Expenditure on pensions, Eurostat, 2009.

3 pav. Išlaidos pensijoms skirtingose Europos šalyse 2009 m. (% nuo BVP)

Remiantis 3 paveiksle pateiktais duomenis, didžiausią procentą nuo BVP 2009 m. pensijoms skyrė Italija, Austrija, Prancūzija, Portugalija, Graikija, Vokietija. Prancūzijoje ir Graikijoje siekiant stabilizuoti ekonominę šalies padėtį buvo imtasi pensijų reformų (pensijinio amžiaus didinimas ir pan.), to pasekoje šalyse vyko protestai prieš naująsias taupymo politikas.

1.4. Antros ir trečios pakopos pensijų fondų samprata

Lėšų kaupimas pensijiniam gyvenimo periodui – viena svarbiausių investavimo priežasčių. Tačiau vis dar žmonės nedaug laiko skiria išėjimui į pensiją planuoti, nes vis dar linkę priklausyti nuo socialinio aprūpinimo pensijų. Labai svarbu nustatyti, kokias realias sumas galima gauti iš šių šaltinių ir, atsižvelgiant į asmeninius poreikius, nuspręsti ar užteks šių lėšų būsimiems poreikiams patenkinti ateityje. Jeigu jų neužtenka, tuomet šiuos šaltinius reikia papildyti individualiomis investicijomis. Kuo anksčiau įvertinami poreikiai pensiniame amžiuje, tuo didesnė galimybė sukaupti būtiną sumą.

Asmeninio turto valdymas yra labai svarbus siekiant su pensijomis susijusių tikslų. Privatus pensijų planas yra galimybė tapti nepriklausomam nuo išorės veiksnių. Pensijinius tikslus ir planus asmuo turi numatyti dar jaunystėje ir jų siekti.

Išsivysčiusiose šalyse pensijų fondai plėtojosi kaip darbdavių užtikrinamos profesinės pensijos. Pirmiausia jos buvo teikiamos valstybės tarnautojams. Privatūs darbdaviai steigė kaupiamąsias pensijas, nes kitaip būtų sunku įvykdyti pažadus darbuotojams.

Po Antrojo pasaulinio karo daugelyje šalių įmokos ir investicijų pajamos iš pensijų fondų tapo neapmokestinamos. Jos pradėtos laikyti atidėta darbo užmokesčio dalimi, geru atlyginimų pakaitalu (nes kitos santaupos tokių privilegijų neturėjo ir neturi). Todėl profesiniai pensijų fondai labai paplito. Kartu imta daugiau juos reguliuoti.

Lietuvos Respublikos papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatyme (1999) pateikiama tokia pensijų fondo sąvoka: pensijų fondas – fiziniams asmenims, savanoriškai kaupiantiems pensijas bei mokantiems pensijų įmokas į pensijų fondą, bendrosios dalinės nuosavybės teise priklausantis pensijų turtas, kurio valdymas perduotas pensijų fondo valdymo įmonei ir kuris investuojamas pagal to pensijų fondo taisykles.

Antros pakopos pensija – dalis įmokų, mokamų valstybiniam socialiniam draudimui („Sodrai“) nukreipiama į dirbančiųjų asmeninę pensijų sąskaitą. Įmokos kaupiamos ir investuojamos pensijų fonduose. Dalyvavimas šioje pakopoje sudaro sąlygas padidinti pensiją dar 20 %. Trečioji pakopa – savanoriškas pensijos kaupimas gyvybės draudimo ir pensijų fonduose. Sudaro sąlygas pensiją padidinti

iki 70 % buvusių pajamų lygio (Aviva, 2008). Antros pakopos pensijų fondai suteikia galimybę pasirinkti sukauptų lėšų investavimo kryptį:

- konservatyvus investavimas - kai 100 procentų lėšų investuojama į mažo pelningumo bei mažos rizikos vertybinius popierius;
- mišrus investavimas - kai dalis lėšų investuojama į mažo pelningumo ir mažos rizikos vertybinius popierius, o kita dalis - į didelio pelningumo ir didelės rizikos vertybinius popierius;
- aktyvus investavimas - kai iki 100 procentų lėšų investuojama į didelio pelningumo ir didelės rizikos vertybinius popierius (Mano draudimas, 2012).

Taigi kiekvienas, nusprendęs pradėti kaupti pensiją antros pakopos pensijų fonde, turi įsivertinti riziką, nuspręsti ko jis nori, ar sukauptas lėšas padidinti ženkliai, bet rizikingai, ar nenori rizikuoti, bet būti garantuotas, kad sukauptos lėšos bent šiek tiek bus padidintos (arba liks lygios 0, įvertinus infliaciją). Dar žmogus turi įsivertinti ir fondų taikomus administracinius mokesčius. Yra nemažai atvejų, kuomet administraciniai mokesčiai būna didesni nei investicinė grąža. Žinoma, žmogus, nusprendęs kaupti pensiją ir antros pakopos fonduose, praranda dalį valstybės mokamos pensijos, nes kiekvieną mėnesį pervestos įmokos į pensijų fondą mažina valstybės mokamą pensiją. Tačiau sėkmingo investavimo atveju ir tinkamo investavimo laikotarpiu (laikas, nuo kada pasirašė antros pakopos pensijos kaupimo sutartį) to praradimo žmogus net nepajus, o bus tik išlošęs. Kaupiant antros pakopos pensijų fonduose, didesnes pajamas uždirbančių žmonių sukauptą pensija dažniausiai būna didesnė, kadangi į fondus pervedama didesnė suma (procentaliai visiems vienodai, tačiau daugiau uždirbantys žmonės moka daugiau mokesčių). Svarbu paminėti, kad antros pakopos pensijų fondai yra griežtai reguliuojami įstatymų ir žmonės, nusprendę kaupti pensiją antros pakopos pensijų fonduose, nepraranda visos valstybės mokamos pensijos ir socialinių garantijų, sumažėja tik valstybės mokamos pensijos dalis. Sukauptos lėšos yra paveldimos, tačiau žmogus, pasirašęs antros pakopos pensijos kaupimo sutartį, jos nutraukti negali, gali tik keisti įmones ar pačius fondus (šiuo atveju yra numatytos taisyklės ir tam tikri mokesčiai po ta tikro laikotarpio) (Mano draudimas, 2012)

Apibendrinant, antrosios pakopos pensijų kaupimo privalumai būtų šie:

- galimybė senatvėje gauti didesnę pensiją negu mokama valstybės;
- išlieka valstybės mokama pensijos dalis bei socialinės garantijos;
- sukauptos lėšos yra paveldimos;
- saugumas, nes pensijų fondai yra griežtai prižiūrimi;
- didesnes pajamas gaunantys žmonės turi galimybę senatvėje gauti didesnę pensiją (daugiau uždirbama, daugiau pervedama į pensijų fondus, didesnė sukauptą pensija).

Antrosios pakopos pensijų kaupimo trūkumai būtų šie:

- investavimo rizika atitenka pačiam žmogui, nes turi nuspręsti į kokį fondą jis nori investuoti savo kaupiamą pensiją;
- rizika, kad sukauptos lėšos sumažės arba padidės, priklausomai nuo investavimo rezultatų (vienu laikotarpiu investavimo rezultatai gali būti teigiami, tačiau tai nereiškia, kad kitą laiką rezultatai nebus neigiami);
- taikomi administravimo mokesčiai, fondų keitimo mokesčiai;
- sumažėja senatvės pensijos dalis, kuri bus mokama valstybės;
- nusprendus dalyvauti antros pakopos pensijų kaupime, sutarties nutraukti ir grįžti tik prie „Sodros“ mokamos pensijos galimybės nėra;
- valstybės taikoma politika įmokų pervedimams į pensijų fondus (besikeičiančių pervedimų į pensijų fondus dalis).

Kaip jau buvo minėta, trečios pakopos pensijų fondai yra savanoriški, priklauso tik nuo žmogaus noro kaupti papildomą pensiją. Kadangi trečios pakopos pensijų kaupimas savanoriškas, žmogus gali spręsti kiek nori investuoti bei kaip dažnai. Kaip ir antros pakopos fonduose, taip ir trečiosios pakopos fonduose, yra kelios investavimo kryptys:

- konservatyvaus investavimo - maža rizika ir mažas tikėtinas pelningumas;
- subalansuotas investavimas - vidutinė rizika ir vidutinis tikėtinas pelningumas;
- aktyvus investavimas - didelė rizika ir didelis tikėtinas pelningumas (Mano draudimas, 2012)

Asmuo, nusprendęs dalyvauti privačiame pensijų draudime, turi apvarstyti visus plusus ir minusus, pabandyti apskaičiuoti, ar jam verta užsiimti pirvačiu pensijų draudimu. Žinoma, reikia įvertinti visą įmanomą riziką ir turėti omenyje, kad ekonominė situacija gali labai stipriai pasikeisti nuo skaičiavimo momentu esančios situacijos finansų rinkose, ekonominė padėtis valstybėje ir kitose šalyse, turinčiose tiesioginę įtaką Lietuvos ekonominei situacijai.

Šiame poskyriuje, išanalizavus teorinę medžiagą bei susipažinus su įvairių fondų vykdoma veikla ir principais, buvo išskirti privataus draudimo privalumai ir trūkumai, kurie buvo pateikiami kuo paprasčiau ir aiškiau. Priėmus tam tikras sąlygas šiuos privalumus ir trūkumus galima parodyti/įrodyti praktiškai. Apie tai kalbama paskutiniame skyriuje (trečiame skyriuje).

2. TEORINIAI LIETUVOS PENSIJŲ SISTEMOS ASPEKTAI

Šiame skyriuje analizuojama pensijų sistema Lietuvoje, pensijų dydžių ir gavėjų kaita. Taip pat atliekant įvairių teisės aktų ir šaltinių analizę, kurios metu aiškinamasi apie antros pakopos pensijų kaupimo tendencijas.

2.1. Pensijų sistema Lietuvoje

Lietuvoje socialinis draudimas savo istoriją skaičiuoja nuo 1926 m. kovo 23 d., kai Respublikos prezidentas A. Stulginskis paskelbė Vyriausiosios socialinio draudimo valdybos įstatymą. Tiesa, tarpukario Lietuvoje nefunkcionavo pilnai pensijų draudimas, nes pensijos nebuvo mokamos visiems žmonėms, sulaukusiems senyvo amžiaus. Valstybė mokėjo pensijas, tačiau tik kariams, valstybės tarnautojams bei pasižymėjusiems visuomenės veikėjams. Tačiau pensija buvo suteikiama tik valstybinėje tarnyboje ištarnavus 25 metus, o pensijos dydis sudarė 60 proc. buvusios algos. Okupavus Lietuvą buvo pritaikyta okupantų socialinio draudimo sistema, dėl to tokios kaip savarankiškos ir atskiros Lietuvos Respublikos pensijų sistemos nebuvo. 1990 metais Lietuvoje buvo padėti socialinio draudimo pamatai. 1990 m. vasario 13 dieną tuometinė Aukščiausioji Taryba priėmė nutarimą „Dėl Lietuvos TSR Valstybinio socialinio draudimo sistemos pertvarkymo“, kuriame nurodoma iš Lietuvos profesinių sąjungų perimti socialinį draudimą valstybės žinion (Sodra, 2009).

1994 - 1995 m. vyko pensijų reforma. 1995 m. sausio 1 d. įsigaliojo Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymas. Jis pakeitė iki tol galiojusį dar 1956 metais sovietinį pensijų skyrimo ir mokėjimo įstatymą. Naujoji sistema buvo orientuota į ateitį ir turėjo būti taikoma tiems asmenims, kurie į pensiją išeis po 1995 metų sausio 1 d., tai yra, po įstatymo įsigaliojimo datos. Tačiau Seimo sprendimu, remiantis naujuoju įstatymu, buvo perskaičiuotos visų pensininkų pensijos, taikant pensijos nemažinimo taisyklę. Padidėjusioms pensijoms mokėti „Sodrai“ papildomai prireikė 130 mln. litų. Įsigaliojus naujajam pensijų įstatymui pradėjo veikti pensijų indeksavimo mechanizmas: pensijos didinamos didinant bazinę pensiją bei draudžiamąsias pajamas. 1995 m. bazinė pensija buvo padidinta 3, o draudžiamosios pajamos - 4 kartus. Šiam tikslui prireikė dar 153 mln. litų. Iš viso padidėjusioms pensijoms mokėti 1995 metais reikėjo papildomai 283 mln. Lt. 1995 m. Seimas priėmė sprendimą dar kartą perskaičiuoti pensijas. Šį kartą atsižvelgiant į palankiausią uždarbį. Padidėjusioms pensijoms mokėti 1996 metais prireikė papildomai 216,4 mln litų (Sodra, 2009).

1999 m. buvo žengtas žingsnis Lietuvoje pensijų reformos linkme, kuomet buvo priimtas Pensijų fondų įstatymas, kuris įsigaliojo nuo 2000 m. sausio 1 d., o dar 2002 m. įsigaliojo Pensijų sistemos reformos įstatymas. Pensijų reformos pagrindinis ilgalaikis tikslas: pakeisti Lietuvos pensijų sistemą taip, kad pensinio amžiaus sulaukę asmenys gautų didesnę pensiją ir nekristų jų vartojimo lygis. Kartu siekiama subalansuoti socialinio draudimo pensijų finansinius srautus. Lietuvos pensijų sistema reformuojama pereinant prie trijų pakopų sistemos:

- Pirmoji, dar vadinama solidarumo pakopa. Tai valstybės mokama pensija. Ji minimali, nes valstybė moka tiek, kiek įstengia mokėti;
- Antroji, privati privalomoji pakopa, kai darbuotojas dalį įmokų, kurios būtų skirtos pirmajai pakopos sistemai, nukreipia į privačius pensijų fondus, iš kurių vėliau gautų pensiją;
- Trečioji, privati, savanoriška kaupimo pakopa, būtų skirta tiems, kurie norėtų gauti papildomą apsaugą senatvėje. Lėšos pensijai gali būti kaupiamos pensijų fonduose ar apdraudus draudimo įmonėse;

Antrojoje pakopoje savanoriškai gali dalyvauti visi Lietuvos gyventojai, nepaisant amžiaus cenzo. Nuo 2004 m. sausio 1 d. gyventojai dalį įmokų „Sodrai“ gali savarankiškai nukreipti pensijoms kaupti. Pirmaisiais reformos metais įmoka kaupiamajam draudimui buvo 2,5 proc. – tiek, kiek dabar socialiniam pensijų draudimui moka pats apdraustasis. Kaupiamosios įmokos tarifas kasmet buvo didinamas po 1 procentinį punktą iki 5,5 proc. 2007 metais. Per pirmąjį pensijų sistemos reformos etapą, trukusį nuo rugsėjo 16 d. iki gruodžio 1 d., pensijų kaupimo sutartis pasirašė 441 606 Lietuvos gyventojai, arba 36,6 proc. visų apdraustųjų valstybiniu socialiniu draudimu (Sodra, 2009).

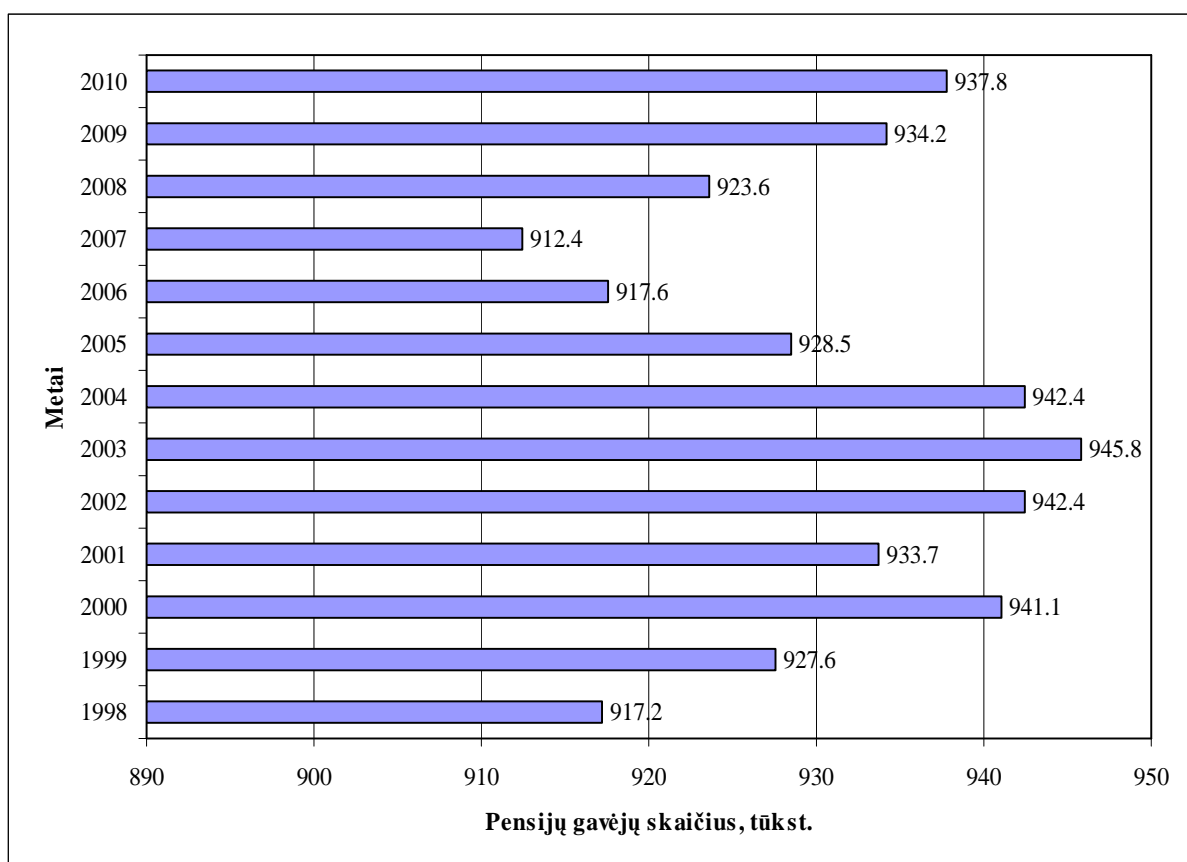
Pasaulio šalių patirtis rodo, kad tokie fondai svarbūs pensijų fondo narių gerovei ir pagyvina šalies kapitalo rinką. Lietuvos žmonių savų lėšų investavimas senatvei aprūpinti sumažintų verslininkų mokesčių našta, valstybės rūpesčius ilgalaikėje perspektyvoje, o ir pats žmogus pajustų savo indėlį į būsimąją pensiją bei atsakomybę dėl finansinės savo ateities be to, tai skatintų investicinius procesus ir plėtotų kapitalo rinką šalyje, nes mokesčių įstatymų pataisos tam irgi palankios. Tai lūkesčiai, kurių reikia siekti toliau reformuojant šalies pensijų sistemą rizikos mažinimo linkme (Buškevičiūtė, 2006).

Valstybinis socialinis draudimas remiasi kartų solidarumo principu: mes, mokėdami įmokas „Sodrai“, išlaikome savo tėvus ir senelius, o kai sulauksime senatvės, - mūsų vaikai mokės pensijas mums. Įmokų dydis kartų solidarumo sistemoje priklauso nuo dirbančiųjų visuomenės narių įmokų dydžio. Pervesdami įmokas į pensijų fondus, kiekvienas kaupiamame savo senatvei – pensija bus mokama iš asmeninėje sąskaitoje sukauptų lėšų. Kaupdami dalį įmokų žmonės gauna didesnes pensijas, nes

investicijų grąža paprastai yra didesnė nei darbo užmokesčio augimas. Kaupimo sistemoje išmokų dydis tiesiogiai priklauso nuo sumokėtų įmokų.

Jei pensijų sistema nebūtų reformuojama, vėliau tektų smarkiai didinti išėjimo į pensiją amžių arba socialinio draudimo įmokas. Abu šie sprendimai neigiamai paveiktų visuomenę ir ūkį, brangtų darbo jėga, stiprėtų emigracija, daugėtų senyvo amžiaus invalidumo pensijų gavėjų, iki pensinio amžiaus bedarbių (Aleknevičienė, 2005).

4 paveiksle pateikiamas grafikas, kuriame atsispindi pensijų gavėjų skaičius nuo 1995 m. iki 2010 m. Duomenys pateikiami Lietuvos statistikos departamento internetinėje svetainėje.

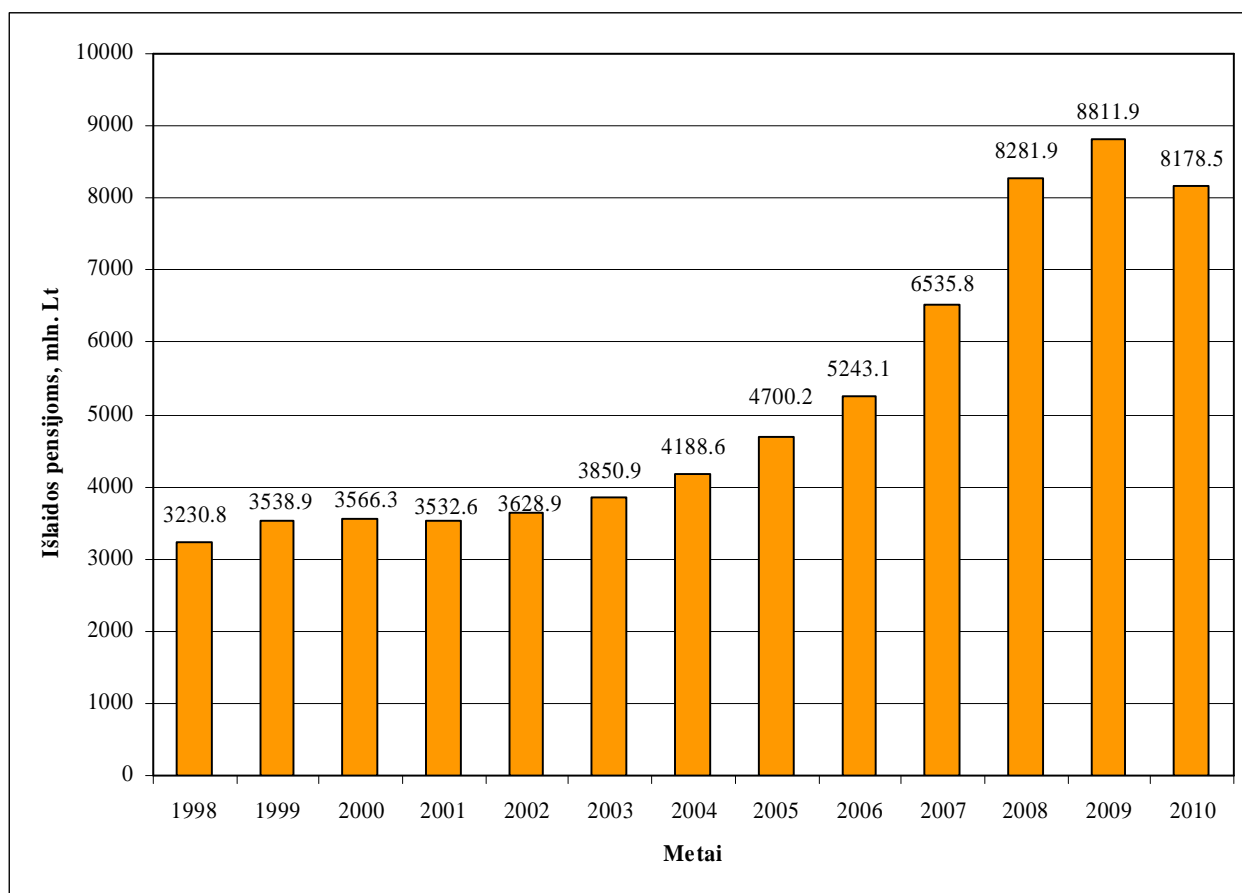

Šaltinis: sudaryta pagal Lietuvos Respublikos Statistikos departamento informaciją, Pensijų gavėjai ir išlaidos pensijoms.

4 pav. Pensijų gavėjų skaičius Lietuvoje 1995 – 2010 m.

Kaip matome iš paveikslo visais metais pensijų gavėjų skaičius perkopia 910 tūkst., o daugiausiai pensijų gavėjų buvo 2000, 2002, 2003 metais. Kaip žinome, Lietuvoje gyventojų skaičius yra apie tris milijonus („grubiai“ skaičiuojant), taigi apytiksliai galima teigti, kad Lietuvoje trečdalis gyventojų yra pensijinio amžiaus. Tačiau demografija kinta labai greitai ir vyksta visuomenės senėjimas, todėl tikėtina,

kad pensijų gavėjų skaičius tik didės. Sekančiame paveiksle (žiūrėti 5 paveikslą) pateikiamos išlaidos senatvės pensijoms mokėti nuo 1998 iki 2010 metų,

Šaltinis: sudaryta pagal Lietuvos Respublikos Statistikos departamento informaciją, Pensijų gavėjai ir išlaidos pensijoms.

5 pav. Išlaidos senatvės pensijoms mokėti Lietuvoje 1998 – 2010 m.

Kaip matome 5 paveiksle, išlaidos pensijoms iki 2003 metų imtinai kiekvienais metais nežymiai didėjo ar mažėjo. Lyginant 4 paveikslą ir 5 paveikslą matome, kad nuo 1998 m. iki 2003 m. imtinai išlaidos pensijoms didėjo ar mažėjo atitinkami kintant pensijų gavėjų skaičiui. Tačiau nuo 2004 metų šis itin paprastas paaiškinimas nebetinka. Nuo 2004 metų iki 2009 metų imtinai išlaidos pensijoms didėjo, tačiau pensijų gavėjų skaičius ne visada. Na o 2010 metais išlaidos pensijoms mažėjo dėl labai paprasto priežasties – buvo mažinamos pensijoms vykdant taupymo politiką. Situacija finansinėse rinkose gali keistis labai greitai, todėl vyriausybės imasi įvairiausių taupymo ir valstybės stabilizavimo veikslių, tokių kaip pensijų gavėjų skaičiaus mažinimas (tai padaryti galima ilginant pensijinį amžių), kartu mažinant ir išlaidas - imantis pensijų mažinimo.

2.2. Antros pakopos pensijų fondai Lietuvoje ir jų reguliavimas

Kaip ir bet kuri finansinė veikla, taip ir pensijų fondų veikla yra griežtai reguliuojama ir reglamentuota.

Pensijų fondų veiklos teisinio reguliavimo ypatybes numato Pensijų kaupimo įstatymas (2003), Papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatymas (1999) bei kiti įstatymai ir poįstatyminiai aktai. Įstatymuose numatomas ne tik pensijų fondų reguliavimas, priežiūra bet ir taisyklės, kuriomis siekiama apsaugoti pensijų fondų dalyvius.

Leidimas pensijų fondų veiklai išduodamas naujai įsteigtam pensijų fondui ar jau veikiančiai bendrovei, kurios visuotinis akcininkų susirinkimas priėmė sprendimą verstis pensijų fondų veikla. Leidimą išduoda Vertybinių popierių komisija (iki 2011 m. gruodžio 31 d.), o jį gavusi bendrovė tik tada savo veikloje gali vartoti žodžius „pensijų fondų valdymo įmonė“ (Lietuvos Respublikos seimas, 1999). Nuo 2012 m. sausio 1 d. visas Lietuvos Respublikos vertybinių popierių komisijos funkcijas perėmė Lietuvos Bankas.

Valdymo įmonė privalo teikti Vertybinių popierių komisijai (nuo 2012 m. sausio 1 d. Lietuvos Bankui) periodines finansines ataskaitas, savo kapitalo bei veiklos pagal patvirtintas taisykles ataskaitas. Savo veiklą pensijų fondai grindžia pensijų programomis. Pensijų programą tvirtina ir ją keičia pensijų fondų valdyba įstatuose nustatyta tvarka, ją suderina su Socialinės apsaugos ir darbo ministerija ir registruoja nustatyta tvarka.

Tarp pensijų fondų ir įmokų mokėtojo sudaroma pensijų sutartis. Prieš sudarant pensijų sutartį visi asmenys, kurių naudai sudaroma sutartis turi būti supažindinti su pensijų programa, kurios dalyviais jie taps išgaliojus pensijų sutarčiai. Pensijų programa yra pensijos sutarties dalis. Pasirašius pensijos sutartį, kiekvienam pensijų programos dalyviui atidaro asmeninę pensijos sąskaitą. Pensijų programų dalyviai pensijų įmokas moka tik piniginių lėšų forma. (Prapiestis J. ir kt., 2002)

Lietuvos Respublikos papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatymo (1999) 16 straipsnyje nurodomos valdymo įmonėms taikomos poveikio priemonės, kurias taiko Vertybinių popierių komisija (nuo 2012 m. sausio 1 d. Lietuvos Bankas). Šiame įstatyme nurodytos tokios valdymo įmonėms taikomos poveikio priemonės:

- 1) įspėti dėl veiklos trūkumų bei pažeidimų ir nustatyti jų pašalinimo terminus;
- 2) vadovams ar darbuotojams skirti administracines nuobaudas arba šio Įstatymo numatytas baudas;
- 3) sustabdyti licencijos galiojimą;
- 4) panaikinti licencijos galiojimą;
- 5) apriboti teisę investuoti pinigus;

6) įpareigoti valdymo įmonę pensijų fondo valdymą perduoti kitai valdymo įmonei;

7) paskirti laikinąjį Vertybinių popierių komisijos atstovą veiklos priežiūrai.

Taigi, labiausiai reguliuojanti pensijų fondų veiklą Lietuvoje, institucija yra Vertybinių popierių komisija (nuo 2012 m. sausio 1 d. Lietuvos Bankas). Nuo 2012 m. sausio 1 d. be Lietuvos Banko leidimo vykdyti pensijų fondų veiklos negali nė viena kompanija. Jis turi teisę reguliuoti sukauptų lėšų investavimo kryptis bei įtakoti licenzijos galiojimą.

Visi pensijų fondų įstatymai pagrįsti dviem pagrindinėmis koncepcijomis: griežto pensijų fondų turto valstybinio reguliavimo ir vadinamosiomis „protingo žmogaus“ taisyklėmis. Pagrindinius šių dviejų koncepcijų skirtumus galima traktuoti kaip skirtingą požiūrį į rizikingų aktyvų (akcijų) skaičių ir užsienio/nacionalinių valiutų santykį pensijų fondų investicijų portfelyje. Įstatymuose, kurie pagrįsti „protingo žmogaus“ taisyklėmis, nustatoma didesnė maksimali investicijų į akcijas ir užsienio vertybinių popierių rinkas proporcijos dalis bendrame investicijų portfelyje, o pensijų fondų valdytojams suteikiama didesnė veikimo laisvė ir atsakomybė (Katkus, Martinaitytė, 2002).

Nustatytu vyriausybės reguliavimu galima apriboti pensijų fondų investicijas į finansų rinkas arba suteikti pensijų fondams laisvesnes investavimo teises, sugriežtinant mokumo priežiūrą. Todėl didesniais ar mažesniais investicijų apribojimais pensijų fondai sudaro savo tolesnes investavimo gaires, nuo kurių priklauso, kokia investicinė strategija bus pasirenkama ir kaip ji veiks finansų rinką. Autorių išskiriamos dvi pagrindinės reguliavimo rūšys: portfelio apribojimai ir apdairus reguliavimas.

Kiekviena ši reguliavimo forma turi savo privalumų bei trūkumų ir kiekviena savaip turi tam tikros įtakos finansų rinkai:

- vyriausybių reglamentais priimti investicijų apribojimai turi įtakos pensijų fondų investicinio portfelio sudarymui. Kiekviena šalis yra nustačiusi skirtingus investicijų reikalavimus: turto rūšies, jų apimties ir dalies investiciniame portfelyje, vietinių/tarptautinių vertybinių popierių apribojimai. Tai gali nulemti tam tikros turto rūšies paklausą bei didesnių apimčių investicijas į pasirinktos turto rūšies finansų rinkas. Dažniausiai vyriausybės apribojimais yra skatinamas konservatyvesnis portfelio valdymas;

- pastaruoju metu visame pasaulyje didėjo tendencija, kad finansų reguliavimo institucijos vis dažniau taikė apdairaus reguliavimo būdą, o dauguma investicijų apribojimų buvo panaikinti, taip sudarant galimybes pensijų fondams labiau diversifikuoti savo valdomą turtą į skirtingas turto rūšis įvairiose finansų rinkose.

Pensijų fondai patys savarankiškai siekia sumažinti investavimo riziką ir užtikrinti pelningas investicijas, todėl dėl šios priežasties nemaža dalis pasaulio valstybių nesikiša į pensijų fondų investicinio portfelio sudarymą. Šiuo atveju valstybinis reguliavimas apima pensijų fondų mokumo ataskaitų tikrinimus, analizes ir kitus mokumo reikalavimus, kurie apsaugo pensijų fondų turtą ir įpareigoja

tinkamai paskirstyti turtą finansų rinkose. Tokia reguliavimo politika, dar kitaip vadinama „šviesoforo“ modeliu, taikoma Nyderlanduose, Švedijoje ir kt. Esant minėtai reguliavimo politikai finansų rinkos gali dar labiau plėstis ir tobulėti, kadangi pensijų fondai, neturėdami jokių investavimo suvaržymų, gali pasirinkti alternatyvias finansinio turto klases, apimtis bei vietines ar globalias finansų rinkas. Apdairaus reguliavimo principas pensijų fondams leidžia patiems nusistatyti investavimo strategijas, toks reguliavimas turi įtakos aktyvioms investicijoms, padidina rizikingesnio kapitalo paklausą (Bulotaitė, Savickienė, 2009).

Kompanijos Lietuvoje, vykdančios pensijų fondų veiklą, dažniausiai pačios apsisprendžia, kuria linkme investuoti klientų pinigus. Visa tai priklauso nuo įmonės tikslų, strategijos. Vienos kompanijos investuoja agresyviai ir stengiasi uždirbti didelę investicinę grąžą, kitos investuoja konservatyviai, bandydamos neprarasti investuojamų pinigų.

Lietuvoje veikiančios pensijų fondai pateikiami 4 lentelėje.

4 lentelė. Lietuvoje veikiančios pensijų kaupimo įmonės ir pensijų fondai

Pensijų kaupimo bendrovė	Pensijų fondo pavadinimas
UAB „SEB investicijų valdymas“	SEB pensija 1 (konservatyvus)
	SEB pensija 2
	SEB pensija 3
UAB „Finasta Asset Management“	Konservatyvaus investavimo
	Augančio pajamingumo
	Aktyvaus investavimo
	Racionalios rizikos
	Nuosaikus
	Subalansuotas
UAB „SwedBank investicijų valdymas“	Pensija 1 (konservatyvus)
	Pensija 2
	Pensija 3
	Pensija 4
	Pensija 5

4 lentelės tęsinys kitame puslapyje

Pensijų kaupimo bendrovė	Pensijų fondo pavadinimas
UAB „DnB NORD investicijų valdymas“	DnB NORD 1 (konservatyvus)
	DnB NORD 2
	DnB NORD 3
UAB „Citadele investicijų valdymas“	Citadele pensija 1
	Citadele pensija 2
UAB „Danske Capital pensijų fondų valdymas“	Konservatyvaus valdymo DANSKE pensija
	DANSKE pensija 50
	DANSKE pensija 100
UAB „MP Pension Funds Baltic“	MP STABILO II
	MP MEDIO II
	MP EXTREMO II
UAGDPB „Aviva Lietuva“	Europensija
	Europensija Plus
	Europensija Ekstra
ERGO Life Insurance SE	ERGO konservatyvusis
	ERGO balans

Šaltinis: sudaryta pagal Pensijų sistema, 2012.

Iš lentelėje pateiktų duomenų matoma, kad Lietuvoje veikia 30 pensijų fondų, kurios valdo devynios skirtingos įmonės. Būtent iš šių įmonių valdomų pensijų fondų klientas gali rinktis, nusprendęs pasirašyti antros pakopos pensijos kaupimo sutartį. Visi tarpusavyje fondai skiriasi taikomais administraciniais mokesčiais, investavimo kryptimis ir rezultatais. Su kuria įmone pasirašyti sutartį yra pačio kliento apsisprendimas.

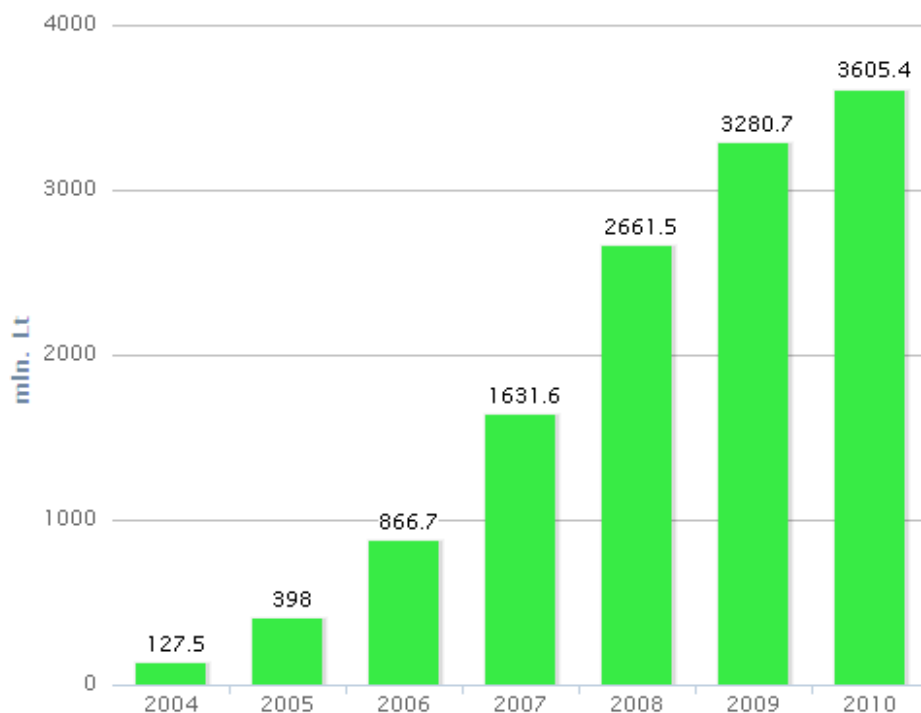
Lietuvoje šiuo metu (2012 m. vasario 28 d. duomenimis) veikia visi 4 lentelėje nurodyti pensijų fondai. Jų rezultatai nuolatos pateikiami Lietuvos banko puslapyje (iki 2012 m. sausio 1 d. LR Vertybinių popierių komisijos puslapyje). 2012 m. sausio 31 d. ataskaitoje pateikiami ganėtinai optimistiški skaičiai, daugumos fondų apskaitos vieneto vertės pokyčiai nuo metų pradžios buvo teigiami. Nors per 12 mėn. ne visų fondų apskaitos vieneto vertės pokyčiai buvo teigiami, tačiau metų pradžios rezultatai džiuginantys. Iš pateikiamos ataskaitos pastebimas, kad neigiamas pokytis dažniausiai sutinkamas akcijų pensijų fonduose, kuomet yra investuojama 70 – 100 proc. lėšų į akcijas, o stabiliausi fondai – konservatyvūs fondai, kurių lėšos investuojamos į mažo pelningumo ir mažos rizikos vertybinius popierius. (išsamesni duomenys pateikiami 1 priede).

2.3. Įmokų pervedimai į antros pakopos pensijų fondą

Pensijų kaupimo įmokų pervedimą į pasirinkto pensijų fondo sąskaitą atlieka Valstybinio socialinio draudimo fondas (SODRA): sudariusi pensijų kaupimo sutartį su asmeniu, pensijų kaupimo bendrovė privalo ją registruoti „Sodroje“. Darbdavio (arba individualios įmonės savininko) pervestos socialinio draudimo įmokos „Sodroje“ perskirstomos: nustatyta įmokų dalis nukreipiama į asmens pasirinkto pensijų fondų sąskaitą, tačiau asmeniui, sulaukusiam senatvės pensijos amžiaus, atitinkama dalimi už pensijų kaupimo laikotarpį bus sumažinta „Sodros“ mokama senatvės pensijos papildoma dalis. Todėl „Sodra“, prarasdama dalį šiuo metu gaunamų įmokų, sumažina savo ateities įsipareigojimus senatvės pensijos dydžiui. (Martinkus, 2006).

Įmoką į dalyvio pensijų fondus nustato Lietuvos Vyriausybė. Tai yra kintantis procentinis dydis. Pensijų įmokos dydis 2004 metais - 2,5 proc., 2005 metais - 3,5 proc., 2006 metais - 4,5 proc., 2007 metais - 5,5 proc., 2008 metais - 5,5 proc., nuo 2009 m. sausio 1 d. Iki 2009 m. birželio 30 d. - 3 proc., nuo 2009 m. liepos 1 d. iki 2011 m. gruodžio 31 d. - 2 proc., nuo 2012 m. sausio 1 d. – 1,5 proc., o nuo 2013 metais – 2,5 proc. pensijų kaupimo dalyvio pajamų, nuo kurių skaičiuojamos valstybinio socialinio draudimo įmokos (Lietuvos Respublikos seimas, 2002).

Nuo 2004 metų įmokos iš „Sodros“ į pensijų fondus vis didėja. Iki 2004 m. pabaigos „Sodra“ pervedė 127,5 mln. Lt, o 2010 m. pabaigoje buvo pervesta 3605,4 mln. Lt. Taigi šie skaičiai atskleidžia, kad vis daugiau žmonių rūpinasi savo finansiniu gyvenimu senatvėje ir nepasitiki vien valstybės būsima senatvės pensija. 6 paveiksle pateikiamas grafikas, kuriame matomas „Sodros“ įmokų pervedimas į pensijų fondus.

Šaltinis: Antrosios pakopos pensijų kaupimo fondų rodikliai, 2010.

6 pav. „Sodros“ įmokų pervedimas į pensijų fondus 2004 – 2010 metais

Taigi grafike matome, kaip keitėsi pervedamų įmokų dydžiai – kiekvienais metais jie vis didėjo. Šių įmokų pervedimai rodo žmonių susidomėjimą ir norą kaupti pensiją antros pakopos pensijų fonduose.

Lietuvoje taikoma fiksuotų įmokų pensijų programa. Ji negarantuoja darbuotojui fiksuotų išmokų. Darbuotojas pats atsakingas už savo pinigų investavimą (pensijų fondo pasirinkimą) ir sukauptus pinigus, o sulaukęs pensinio amžiaus jis nusiperka anuitetą. Pensijų anuitetas – tai pensijų fondo dalyviui iki gyvos galvos mokama periodinė pensinė išmoka, o visa rizika, susijusi su jos mokėjimu, tenka išmokų mokėtojui – draudimo bendrovei, vykdančiai gyvybės draudimą. Pagal fiksuotų įmokų pensijų programą visą riziką dėl pensijų išmokų dydžio prisiima darbuotojas.

Fiksuotų įmokų sistema sukuria pensijų fondų sistemą, kurią valdo mažmenininkai investuotojai. Tokioje sistemoje įmokų mokėtojai pensijų fondų valdytojų praktiškai nekontroliuoja. Fiksuotų įmokų pensijų fondų sistemoje didelis vaidmuo tenka valstybinėms priežiūros institucijoms, kurios praktiškai atsako už pensijų fondų veiklą.

Per paskutinius dvidešimt metų išsivysčiusiose Vakarų valstybėse vis daugiau dirbančiųjų pasirašo pensijų sutartis dėl fiksuotų įmokų pensijų plano. Pagrindinės tokios priežastys:

- Sumažėjusios finansinio turto pelno normos ir pailgėjęs pensinis amžius padidino darbdavių sąnaudas;
- Dirbantiesiems, sulaukusiems pensinio amžiaus, leidžiama laisvai disponuoti tam tikra savo sukauptų pinigų dalimi (o ne priverstinai pirkti anuitetą gyvybės draudimą vykdančiose bendrovėse).

Fiksuotų įmokų pensijų programoje padidėja individo atsakomybė už aprūpinimą senatvėje. Jis gali pats pasirinkti savo kaupiamų lėšų valdytoją. Todėl atsiranda paskatos dirbti ir mokėti įmokas tiek kaupiamajam draudimui, tiek neišvengiamai ir socialiniam draudimui (Katkus, Martinaitytė, 2002).

Pensijų fondai dirbančiųjų įmokas investuoja į akcijas, obligacijas ir vertybinius popierius. Vyriausybė, skatindama gyventojus dalį pajamų investuoti į pensijų fondus, keičia asmeninių santaupų struktūrą, o tai daro įtaką atskirų finansų sektoriaus segmentų reikšmei Lietuvos ekonomikoje. Pensijų fondų stabilumas ir efektyvumas priklauso nuo ekonominio augimo tempų, priežiūros institucijų kompetencijos, gyventojų žinių apie kapitalo rinkos veiklą ir Vyriausybės fiskalinės politikos.

2.4. Pensijų fondams taikomi mokesčiai

Pensijų fonduose sukaupta pinigų suma, kuri kaupiama iš kliento vardu įmokėtų įmokų, yra atskirta nuo pensijų kaupimo bendrovės turto ir nuo depozitoriumo turto. Kompanija negali juo disponuoti ar daryti kokius nors atskaitymus, išskyrus tuos, kurie numatyti įstatymuose.

Antros pakopos pensijų valdytojai taiko du mokesčius, kurie turi įtakos galutinei grąžai – vieną metinį iki 1 proc. mokestį nuo turto, ir kitą – kas ketvirtį, pervedus „Sodros“ įmokas, atskaičiuojamą mokestį nuo įmokų. Pastarojo mokesčio riba, nustatyta įstatymu, yra 10 proc., tačiau daugiausiai rinkoje šis mokestis siekia 3 - 4 proc., kai kuriose įmonėse 5 proc. įmokų ar daugiau. Tuo tarpu turto mokestis svyruoja nuo 0,95 iki 1 proc. visose pensijų fondų valdymo įmonėse. 5 lentelėje pateikiami konkretūs pastovūs administraciniai mokesčiai, kurie taikomi skirtingiems pensijų fondams.

5 lentelė. Pensijų kaupimo bendrovių nustatyti ir taikomi pastovūs administravimo mokesčiai

Eil. Nr.	Įmonė	Pensijų fondas	Nuo turto (max 1 %)	Nuo įmokų (max 10 %)
1	UAB „SEB investicijų valdymas“	SEB pensija 1 (konservatyvus)	1 %	2.00 %
		SEB pensija 2	1 %	3.00 %
		SEB pensija 3	1 %	3.00 %
2	UAB „Finasta Asset Management“	Konservatyvaus investavimo	0.99%	1.19 %
		Augančio pajamingumo	0.99%	1.49 %
		Aktyvaus investavimo	0.99%	1.49 %
		Racionalios rizikos	0.99%	1.49 %
		Nuosaikus	1 %	3.50 %
		Subalansuotas	1 %	3.50 %
3	UAB „Swedbank investicijų valdymas“	Pensija 1 (konservatyvus)	1 %	1.00 %
		Pensija 2	1 %	3.00 %
		Pensija 3	1 %	3.00 %
		Pensija 4	1 %	3.00 %
		Pensija 5	1 %	3.00 %
4	UAB „DnB NORD investicijų valdymas“	DnB NORD 1 (konservatyvus)	0.95%	2.95 %
		DnB NORD 2	0.95%	2.95 %
		DnB NORD 3	0.95%	2.95 %
5	UAB „Citadele investicijų valdymas“	Citadele pensija 1	0 %	0.00 %
		Citadele pensija 2	0 %	0.00 %
6	UAB „Danske Capital investicijų valdymas“	Konservatyvaus valdymo Danske pensija	1 %	1.50 %
		Danske pensija 50	1 %	2.50 %
		Danske pensija 100	1 %	3.00 %
7	UAB „MP Pension Funds Baltic“	MP STABILO II	0.99 %	2.00 %
		MP MEDIO II	0.99 %	2.00 %
		MP EXTREMO II	0.99 %	2.00 %
8	UAGDPB „Aviva Lietuva“	Europensija	1 %	3.00 %
		Europensija Plus	1 %	3.00 %
		Europensija Ekstra	1 %	3.00 %
9	UAB „ERGO Lietuva gyvybės draudimas“	ERGO konservatyvusis	1 %	1.99 %
		ERGO balans	1 %	1.99 %

Šaltinis: Lietuvos bankas, 2012.

5 lentelėje pateikiami mokesčiai atskaitomi iš dalyviui priklausančių piniginių lėšų. Nei vienas pensijų fondas netaiko maksimalaus 10 proc. mokesčio nuo įmokų, didžiausias taikomas mokestis nuo įmokų yra 3,5 proc., kurį taiko du pensijų fondai: Nuosaikus ir Subalansuotas (UAB „Finasta Asset Management“). Tuo tarpu, turto mokestį (maksimaliai 1 proc.) taiko beveik visi pensijų fondai, išskyrus Citadele pensija 1 ir Citadele pensija 2. Taigi pensijų fondų taikomi mokesčiai gali būti vienas iš kriterijų, renkantis antros pakopos pensijų fondą. Žinoma, didesnę vaidmenį šiuo atveju vaidina pensijų fondų rezultatyvumas.

„Kaupiant iki 5 - 6 metų pensijų fondų dalyviams svarbesnė yra nuo įmokų taikomų mokesčių įtaka, nes šio mokesčio svoris yra didesnis negu nuo turto atskaitomo mokesčio. Tačiau praėjus minėtam laikotarpiui svarbesnis tampa nuo turto atskaitomas mokestis, nes su kiekvienais metais jo dydis auga“, - aiškina VPK Investicijų valdymo skyriaus vyriausiasis specialistas Rolandas Bernotas (Skinulytė, 2007).

Perėjimas į kitą tos pačios kompanijos pensijų fondą vieną kartą per 12 mėn. nieko nekainuoja. Perėjimas į kitą pensijų kaupimo bendrovės pensijų fondą vieną kartą per 12 mėn. maksimaliai kainuoja 0,2 proc. nuo sukaupto turto vertės. Perėjimas į kitą pensijų fondą daugiau kaip vieną kartą per 12 mėn. gali siekti iki 4 proc. nuo turto (Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2008).

Pensijų fondui taikomų mokesčių dydį reguliuoja pati kompanija. Mokesčių mažinimas didina konkurencinę kovą tarp visų bendrovių. Dėl to laimi be abejo klientas. Mokesčiai taikomi ir pereinant į kitą kompaniją tam, kad klientas nesiblaškytų tarp daugybės kompanijų ir išliktų lojalus.

2.5. Išmokos iš pensijų fondų

Klientui išmokos iš pensijų fondų mokamos tada, kai yra nutraukiama jo sutartis. Dalyvavimas pensijų kaupime baigiasi šiais atvejais:

- Dalyviui sulaukus senatvės pensijos amžiaus ir pagal įmokų mokėjimo sutartį išmokėjęs jam visą pensijų išmoką;
- Dalyviui mirus;
- Dalyviui valstybės nustatyta tvarka nutraukus pensijų kaupimo sutartį;
- Teismo sprendimu pripažinus pensijų kaupimo sutartį negaliojančia.

Teisę gauti pensijų išmoką iš pensijų fondų dalyviai įgyja tik sulaukę senatvės pensijos amžiaus. Asmuo, įgijęs teisę į pensijų išmoką, turi teisę nukelti išmokos mokėjimo pradžią. Šio termino nukėlimo laikotarpiu asmuo lieka pensijų kaupimo dalyviu.

Išmokos mokamos dalyviui ir pensijų kaupimo bendrovei sudarius pensijų išmokos sutartį dėl pensijų išmokų mokėjimo būdo ir terminų. Pensijų išmokos sutartyje, be kitų sąlygų, turi būti nurodyta suma, už kurią dalyvis privalo įsigyti pensijų anuitetą. Pensijų anuitetas – dalyviui iki gyvos galvos mokama periodinė pensinė išmoka, kurios visa išmokėjimo rizika tenka išmokų mokėtojui – gyvybės draudimo įmonei.

Sudarius pensijų išmokos sutartį, dalyviui priklausantis pensijų turtas iki išmokėjimo lieka jo asmeninėje pensijų sąskaitoje. Pensijų išmokos sutartį sudariusio dalyvio vardu negali būti mokamos pensijų įmokos.

Vienkartinė arba periodinė pensijų išmokos, kurias turėjo sumokėti pensijų kaupimo bendrovė, su kuria dalyvis sudarė pensijų išmokos sutartį, nesumokėtos dėl gavėjo mirties, išmokamos šio asmens įpėdiniams. Pensijų anuitetas paveldimas tik tuo atveju, jei miręs asmuo dar nebuvo sulaukęs senatvės pensijos amžiaus. Pensijų fondo dalyviui gavus bent vieną anuiteto išmoką, paveldėjimo teisės nebelieka.

Pensijų anuitetas privalomas, kai dalyviui apskaičiuoto bazinio pensijų anuiteto dydis yra mažesnis nei pusė valstybinės socialinio draudimo bazinės pensijos dydžio. Pensijų anuitetas privalo būti nupirktas už visą dalyvio vardu pensijų fonde sukauptą pensijų turtą. Dalyvis, kuriam apskaičiuotas bazinio pensijų anuiteto dydis yra mažesnis nei pusė valstybinės socialinio draudimo bazinės pensijos dydžio, atleidžiamas nuo prievolės įsigyti pensijų anuitetą. Šis dalyvis turi teisę gauti iš pensijų kaupimo bendrovės periodinę arba vienkartinę pensijų išmoką (Aleknevičienė, 2005).

Skaičiuojant anuiteto vertę, atsižvelgiama į asmens vidutinę gyvenimo trukmę ar mirtingumą, įdarbintų pinigų grąžą, nes gyvybės bendrovei pervestos lėšos investuojamos. Kuo aukštesnis investicijų pelningumas, tuo didesnės gali būti anuitetų išmokos. Todėl kai kuriose užsienio valstybėse pensijų anuitetas skaičiuojamas su tam tikru privalomu pajamingumu (Taučkelaitė, 2007).

Taigi išmokos iš pensijų fondų praktikoje mokamos tik klientui sulaukus pensinio amžiaus arba paveldėtojams, jam mirus. Anksčiau sukaupta suma negali būti išmokėta. Jei sukaupta pensijų fondo sąskaitoje suma viršija Vyriausybės nustatytą dydį, klientas privalo pirkti pensijų anuitetą. Šis anuitetas garantuoja reguliarių pinigų mokėjimą tam, kad finansuotų kasdieninį žmonių vartojimą senatvėje.

3. SENATVĖS PENSIJŲ PRAKTIŲ SKAIČIAVIMŲ ASPEKTAI LIETUVOJE

Šiame skyriuje atliekami skaičiavimai, kurių metu siekiama paneigti arba patvirtinti teorinėje darbo dalyje išskirtus pensijų kaupimo privalumus ir trūkumus. Taip pat šiame skyriuje atliekamas palyginimas tarp valstybės būsimos mokamos pensijos ir būsimos pensijos, dalyvaujant pensijų reformoje.

3.1. Pensijų skaičiavimo Lietuvoje taisyklės

Senatvės pensija skiriama, kai asmuo atitinka šias sąlygas:

- yra nuolatinis Lietuvos Respublikos gyventojas;
- sukanka įstatymo nustatytas senatvės pensijos amžius;
- turi minimalų 15 metų socialinio pensijų draudimo stažą (Sodra, 2011).

Šiuo metu (2011 m. gruodžio mėn. duomenimis) senatvės pensijos amžius yra:

- Vyrų senatvės pensijos amžius – 62 metai ir 6 mėnesiai;
- Moterų senatvės pensijos amžius – 60 metų.

Nuo 2012 metų pensinis amžius tolinamas ir 2026 metais tiek moterų, tiek vyrų pensijinis amžius bus sulyginamas ir pasieks 65 metų ribą. Numatoma, kad nuo 2026 metų pensijinis amžius nebedidės. Taigi moterys, gimusios 1961 m. gegužės 1 d. ir vėliau, 2026 išeis į pensiją, o vyrai, gimę 1961 kovo 1 d. ir vėliau, į pensiją išeis 2026 m.

Viena iš sąlygų, skiriant pensiją, yra draudimo stažas. Tad svarbu suprasti pensijų draudimo stažo esmę. Socialinio pensijų draudimo stažas – tai laikas, per kurį Lietuvos Respublikos nuolatinis gyventojas arba darbdavys ar valstybė už Lietuvos Respublikos gyventojus moka privalomas valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokas, taip pat laikas, per kurį Lietuvos Respublikos gauna ligos, motinystės, tėvystės, motinystės (tėvystės) arba profesinės reabilitacijos pašalpas, ligos dėl nelaimingo atsitikimo darbe arba profesinės ligos pašalpas, nedarbo socialinio draudimo išmokas (iki 2005 m. sausio 1 d. – bedarbio pašalpas, mokėtas kaip draustiems nuo nedarbo asmenims) (Sodra, 2011).

Socialinio pensijų draudimo stažas yra dviejų rūšių:

- įgytas dirbant pagal darbo sutartį, narystės ar tarnybos pagrindu;
- įgytas dirbant savarankiškai.

Stažas, įgytas dirbant pagal darbo sutartį, narystės ar tarnybos pagrindu. Į šį stažą atsižvelgiama apskaičiuojant tiek pagrindinę, tiek papildomą senatvės pensijos dalį, tiek priedą už stažo metus.

Stažą, įgytą dirbant pagal darbo sutartį, narystės ar tarnybos pagrindu, sudaro laikas, per kurį asmuo pats moka arba už jį yra mokamos privalomos socialinio pensijų draudimo įmokos, taip pat laikas, per kurį jis gauna ligos, motinystės, tėvystės, motinystės (tėvystės) arba profesinės reabilitacijos pašalpas, ligos dėl nelaimingo atsitikimo darbe arba profesinės ligos pašalpas, nedarbo socialinio draudimo išmokas, taip pat iki 2005 m. sausio 1 d. draustiems nuo nedarbo asmenims mokėtas bedarbio pašalpas (Sodra, 2011).

Apskaičiuojant senatvės pensiją, į stažą įskaitomas visas darbininkų ir tarnautojų darbo laikas, kolūkio narių darbo kolūkiuose laikas, taip pat ir darbo laikas kitų asmenų, kurie pagal tuo metu galiojusius įstatymus turėjo būti draudžiami socialiniu draudimu.

Be to, į stažą įskaitomi ir kitokie laikotarpiai – tarkim, reabilituotų politinių kalinių ir tremtinių kalinimo ir tremties laikas; asmenų, išvežtų Antrojo pasaulinio karo metais priverstiniam darbams už buvusios SSRS ribų, darbo laikas; buvimo getuose, koncentracijos ar kitokio tipo prievartinėse stovyklose Antrojo pasaulinio karo metais laikas; ginkluoto pasipriešinimo (rezistencijos) dalyvių – karių savanorių faktinis laikas, išbūtas laisvės kovotojų struktūrose; rašytojų, dailininkų, kompozitorių, kinematografininkų sąjungų narių kūrybinės veiklos laikas; faktinis karinės, pasienio bei vidaus reikalų tarnybos, taip pat tarnybos sukarintoje apsaugoje laikas; mokymosi kvalifikacijos kėlimo kursuose, aspirantūroje, doktorantūroje ir klinikinėje ordinarūroje (rezidentūroje) laikas; būtinosios karinės tarnybos sovietinėje armijoje laikas (nuo 2005-01-01); invalidumo pensijų gavimo laikas (skiriant senatvės pensijas – nuo 2005-07-01).

Gaunamos senatvės pensiją sudaro (kaip skaičiuojama senatvės pensija?):

1. pagrindinė dalis, kuri lygi 110 proc. socialinio draudimo bazinės pensijos (šiuo metu nuo 2008 m. rugpjūčio 1d., socialinio draudimo bazinė pensija – 360 Lt), jeigu asmuo turi būtinajį (30 metų) socialinio pensijų draudimo stažą;
2. papildoma dalis, apskaičiuojama pagal tokią formulę: $0,005 \times s \times k \times D + 0,005 \times S \times K \times D$. Šioje formulėje: s - stažas, įgytas dirbant pagal darbo sutartį, narystės ar tarnybos pagrindu iki 1993 m. gruodžio 31 d.; k - asmens draudžiamųjų pajamų koeficientas, t.y. per 5 paeilui einančius palankiausias metus iš laikotarpio nuo 1984 m. sausio 1 d. iki 1993 m. gruodžio 31 d. turėto uždarbio santykis su tų pačių metų vidutiniu uždarbiu Lietuvoje; S - stažas, įgytas po 1994 m. sausio 1 d. dirbant pagal darbo sutartį, narystės ar tarnybos pagrindu; K - asmens draudžiamųjų pajamų koeficientas, apskaičiuotas pagal draudžiamąsias pajamas, turėtas nuo 1994 m. sausio 1 d.; D - Vyriausybės patvirtintos einamųjų metų draudžiamosios pajamos, galiojančios tą mėnesį, už kurį mokama pensija.

3. priedas už stažo metus (šio priedo dydis apskaičiuojamas dauginant 3 procentus socialinio draudimo bazinės pensijos iš kiekvienų iki išėjimo į pensiją mėnesio įgytų pilnų socialinio draudimo stažo metų, viršijančių 30 metų, skaičiaus) (Sodra, 2011).

Pastaba. Priedas už stažo metus neskiriamas:

- už įskaitytus į asmens stažą invalidumo ir (ar) netekto darbingumo pensijos gavimo laikotarpius;
- už metų skaičių, trūkstamą iki asmeniui nustatyto senatvės pensijos amžiaus.

Pagal dabartinius galiojančius įstatymus, asmuo gali nuspręsti dalyvauti antros pakopos pensijų kaupime, t.y. kai dalis įmokų pervedama į asmens pasirinktą pensijų fondą ir taip kaupiama papildoma pensija.

Taigi jei asmuo pagal Pensijų sistemos reformos įstatymą pasirinko dalyvavimą pensijų kaupime, dalis jo valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokos pervedama į jo pasirinktą privatų pensijų fondą. Todėl apskaičiuojant jam senatvės pensijos dydį jo metinis draudžiamųjų pajamų koeficientas už kiekvienus dalyvavimo pensijų kaupime metus apskaičiuojamas metinį draudžiamųjų pajamų koeficientą dauginant iš dydžio c , apskaičiuojamo pagal formulę $c = (tp - tk) / tp$. Joje:

tp – t_0 metų valstybinio pensijų socialinio draudimo įmokos tarifo dalis, skirta valstybinės socialinio draudimo senatvės pensijos papildomai daliai, patvirtinta Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto rodiklių patvirtinimo įstatymu;

tk – t_0 metų kaupiamosios pensijų įmokos tarifas, patvirtintas Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto rodiklių patvirtinimo įstatymu. Jeigu Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto rodiklių patvirtinimo įstatymu buvo patvirtinti keli kaupiamosios pensijų įmokos tarifai, taikomi atskirais laikotarpiais atitinkamai apdraustųjų asmenų kategorijai patvirtinti tarifai) (Sodra, 2011).

Jeigu tais metais, už kuriuos apskaičiuojamas metinis draudžiamųjų pajamų koeficientas, asmenys turėjo draudžiamųjų pajamų, nuo kurių į pensijų fondą nebuvo pervesta kaupiamoji pensijų įmoka, ar (ir) gavo (gauna) valstybinio socialinio draudimo pašalpas ir nedarbo socialinio draudimo išmokas, iš dydžio c dauginama t_0 metų asmens pajamų, nuo kurių į pensijų fondą buvo pervesta kaupiamoji pensijų įmoka, suma. Prie gautos sumos pridedama tais metais asmens gautų pajamų, nuo kurių į pensijų fondą nebuvo pervesta kaupiamoji pensijų įmoka, suma ar (ir) priskaičiuotos valstybinio socialinio draudimo pašalpos ir nedarbo socialinio draudimo išmokos. Jeigu tais metais, už kuriuos apskaičiuojamas metinis draudžiamųjų pajamų koeficientas, buvo apskaičiuoti keli dydžiai c , atitinkamu laikotarpiu asmens gautų pajamų, nuo kurių į pensijų fondą buvo pervesta kaupiamoji pensijų įmoka, suma dauginama iš to laikotarpio dydžio c . (Sodra, 2011).

Kaip jau buvo minėta, įmokos į dalyvio pensijų fondą nustato Lietuvos Vyriausybė ir įmokos nuolat kinta. Nuo 2009 metų liepos 1 dienos įmokos sudaro 2 proc. pensijų kaupimo dalyvio pajamų. Nuo

2012 m. Sausio 1 d. pervedama 1,5 proc., žadama, kad 2013 m. bus pervedama 2,5 proc. Dėl Lietuvos Valstybės ekonominės padėties nėra aišku ar šios įmokos bus padidintos ir ar tikrai 2013 m. bus pervedama 2,5 proc.

3.2. Praktiniai senatvės pensijos skaičiavimai Lietuvoje

Siekiant išskeltų tyrimo tikslų yra vykdomas pensijos skaičiavimas dalyvaujant antrosios pakopos pensijų kaupime ir nedalyvaujant. Sodra ir Lietuvos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija pateikia ganėtinai efektyvias skaičiuokles, kurių pagalba galima apskaičiuoti būsimą pensiją.

Vykiant skaičiavimus yra priimamos tam tikros prielaidos:

1. įmokos į dalyvio pensijų fondus sudaro 2 proc. pensijų kaupimo dalyvio pajamų (2011 m. rugsėjo mėn. duomenys);
2. pagrindinė pensijos dalis lygi 120 proc. socialinio draudimo bazinės pensijos (skaičiavimai vykdomi 2011 m. rugsėjo – spalio mėn., nuo 2012 m. pasikeitė į 110 proc.);
3. socialinio draudimo bazinė pensija – 360 Lt;
4. metų draudžiamosios pajamos – 1488 Lt;
5. asmuo dalyvaujantis pensijų kaupime visą numatytą laikotarpį uždirbą tą pačią algą;
6. asmuo turi būtinąjį socialinio pensijų draudimo stažą (30 metų);
7. asmuo pradėjo dirbti nuo 25 metų;
8. asmuo nepereina į kitos įmonės pensijų fondą;
9. nebus keičiamas pensijinis amžius, nei skaičiavimų metu numatytas (pensijinis amžius nurodamas duomenų lentelėse);
10. nebus keičiami pensijų fondų administravimo ir turto mokesčiai;
11. dalyvavimo kaupime trukmė skaičiuojama nuo 2012 m. sausio 1 d. , tačiau naudojama 2011 m. informacija (skaičiavimai buvo atliekami 2011 m. rugsėjo – spalio mėn.).

Vykiant skaičiavimus naudojama informacija:

- pensijų dalyviai (skirtingų lyčių, skirtingų amžiaus grupių);
- mėnesio alga prieš mokesčius. Skaičiavimams bus naudojama dviejų tipų alga, t.y. minimali Lietuvos gyventojų alga naujausiais duomenimis bei vidutinė Lietuvos gyventojų alga naujausiai duomenis (Lietuvos Statistikos Departamento duomenimis 2010 m. minimali alga yra 800 Lt/mėn., vidutinė alga 2010 m. – 1988,1 Lt/mėn.) (Statistikos departamentas, Finansų ministerija 2010);

- ekonominės prielaidos: pensijų fondų investicijų grąža, pensijų fondų administravimo ir turto mokesčiai, anuiteto pelningumas, šalies vidutinio darbo užmokesčio augimas;
- socialinio draudimo senatvės pensijos papildoma dalis, uždirbta iki dalyvavimo pensijų kaupime (apskaičiuojama atskirai);
- trys amžiaus grupės, vyrai ir moterys;
- pasirenkamas pensijų fondas įvertinus jo investicinę grąžą, riziką ir administracinius mokesčius.

Vykdamas skaičiavimus naudojamos skaičiuoklės:

- Senatvės pensijos amžiaus skaičiuoklė (pateikėjas – Sodra, žiūrėti 7 pav.);
- Socialinės apsaugos ir darbo ministerija Pensijų skaičiuoklė (Pensijų sistema, žiūrėti 8 pav.).

7 paveiksle pateikiama Senatvės pensijos amžiaus skaičiuoklė, kuri pateikiama Sodros internetiniame puslapyje.

Gimimo data: 1950 01 01

Lytis: Vyras Moteris

Skaičiuoti

Šaltinis: Sodra, 2011.

7 pav. Senatvės pensijos amžiaus skaičiuoklė

Norint apskaičiuoti senatvės pensijos amžių, reikia pasirinkti tikslią gimimo datą ir lytį. Paspaudus mygtuką „Skaičiuoti“ skaičiuoklė parodo būsimą pensijinį amžių pagal tą dieną galiojančius įstatymus ir pensijinio amžiaus sukakties dieną.

8 paveiksle pateikiama Socialinė apsaugos ir darbo ministerijos Pensijų skaičiuoklė.

PRADINIAI DUOMENYS

Gimimo metai

Dabartinis darbo užmokestis, Lt

Dabartinis darbo užmokestis proc. nuo šalies VDU

Darbo užmokestis prieš pensiją proc. nuo to meto šalies VDU

Lytis Vyras Moteris

Ekonominių prielaidų pasirinkimas

Rezultatų pavaizdavimas

EKONOMINĖS PRIELAIDOS

	X pensijų fondas	Y pensijų fondas	Vartotojo
Pensijų fondo investicijų grąža	4.0%	6.0%	6.0
Administravimo atskaitymai (įmokos)	2.0%	3.0%	3.0
Administravimo atskaitymai (turtas)	1.0%	1.0%	1.0
Anuiteto pelningumas	2.0%	2.0%	2.0
Šalies VDU augimas	2.0%	2.0%	2.0

SKAIČIAVIMO REZULTATAI

Nedalyvaujant pensijų kaupime

1. SoDros pensijos dalis

Dalyvaujant pensijų kaupime

2. SoDros pensijos dalis

3. Sukaupta suma

4. Anuitetas

5. Viso (2 + 4)

Išmokų skirtumas dalyvaujant ir nedalyvaujant kaupime (5 - 1)

Metai, kai pasieksite senatvės pensijos amžių

Dalyvavimo pensijų kaupime trukmė (metais)

Šaltinis: Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Pensijų skaičiuoklė, 2011.

8 pav. Senatvės pensijos skaičiuoklė

8 paveiksle pateiktoje skaičiuoklėje norint matyti skaičiavimo rezultatus, reikia suvesti gimimo metus, darbo užmokestį, lytį bei suvedami „Vartotojo“ ekonominės prielaidos (investicinė grąža ir t.t.). Tuomet skaičiavimo rezultatuose būna pateikiami būsimos pensijos dydžiai: nedalyvaujant pensijų kaupime, dalyvaujant pensijų kaupime. Svarbu paminėti, kad reikia pridėti pagrindinės pensijos dalį (skaičiavimų metu ji lygi 120 proc. socialinio draudimo bazinės pensijos), priedą už socialinio draudimo

stažą virš 30 metų bei socialinio draudimo senatvės pensijos papildomą dalį, uždirbtą iki dalyvavimo pensijų kaupime. Taip pat svarbu paminėti, kad į visas šias sąlygas buvo atsižvelgta vykdant skaičiavimus.

Kadangi siekiama išsiaiškinti pensijų fondų privalumus ir trūkumus, taip pat ar verta kaupti pensiją pensijų fonduose ar ne, yra vykdomi skaičiavimai su 6 ir 8 lentelėse pateikiamais pensijų fondų duomenimis. 7 ir 9 lentelėse pateikiami skaičiavimų rezultatai, jei pensijų kaupime dalyvauja vyrai, o 10 ir 11 lentelėse pateikiami skaičiavimų rezultatai, jei pensijų kaupime dalyvauja moterys. Visose keturiose lentelėse pateikiamos tam tikros variacijos tarp duomenų, t.y. kai atskiros amžiaus grupės uždirba vidutinę algą ir minimalią. Taip pat pagal numatytus kriterijus pasirenkamas toks pensijų fondas, kurio rizika mažiausia iš Lietuvoje veikiančių pensijų fondų. O iš mažiausią riziką turinčių pensijų fondų, pasirenkamas toks pensijų fondas, kurio investicinė grąža didžiausia, ir paskutinis kriterijus – mažiausi administraciniai mokesčiai. Pagal nustatytus kriterijus pasirinkti palyginimui šie pensijų fondai (žiūrėti 6 lentelę):

6 lentelė. Trys pensijų fondai pagal mažiausią riziką

Fondo pavadinimas	Vid. standartinis nuokrypis (rizika)	Metinė grąža nuo įkūrimo	Administravimo mokestis nuo turto	Administravimo mokestis nuo įmokų
Citadelė pensija 1	0,6 %	1,27 %	0 %	0 %
Finasta nuosakus	0.6 %	2,9 %	1 %	3,5 %
Swed bankas pensija 1	0,2 %	2,4 %	1 %	1 %

Šaltinis: sudaryta pagal Finansų analitikų asociacija, 2011.

Įvertinus visus rodiklius tolimesniems skaičiavimams ir analizei pasirenkama UAB "Swedbank investicijų valdymas" Pensija 1. Pagrindinė tokio pasirinkimo priežastis – mažiausia rizika (vidutinis standartinis nuokrypis).

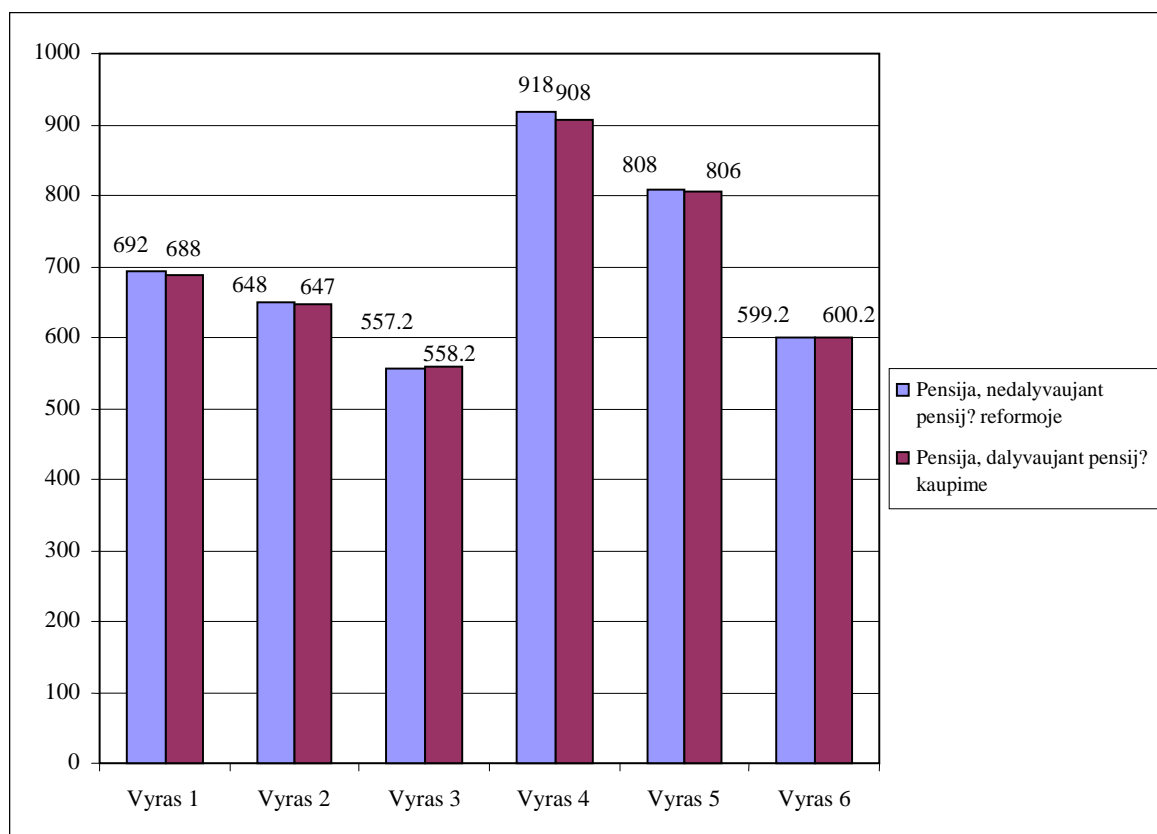
7 lentelėje pateikiami skaičiavimų rezultatai su pasirinktu pensijų fonu - Swed banko Pensija 1. 8 lentelėje pateikiama skaičiuoklių bei papildomų skaičiavimų pagalba gauti rezultatai.

7 lentelė. Pensijų kaupime dalyvauja vyrai, kai investicinė grąža 2,4% (Swed bankas pensija 1)

Identifikacija	Gimimo metai	Uždirbama alga bruto per mėn.	Senatvės pensijos amžius	Išėjimo į pensiją data	Darbo stažas	Pensija, nedalyvaujant pensijų reformoje	Pensija, dalyvaujant pensijų kaupime
Vyras 1	1987 m. vasario 10 d.	800	65 m. 0 mėn.	2052 – 02 – 10	40 m.	692	688
Vyras 2	1976 m. sausio 1 d.	800	65 m. 0 mėn.	2041 – 03 – 01	40 m.	648	647
Vyras 3	1956 m. kovo 1 d.	800	64 m. 0 mėn.	2020 – 03 – 01	39 m.	557,2	558,2
Vyras 4	1987 m. vasario 10 d.	1988,1	65 m. 0 mėn.	2052 – 02 – 10	40 m.	918	908
Vyras 5	1976 m. sausio 1 d.	1988,1	65 m. 0 mėn.	2041 – 03 – 01	40 m.	808	806
Vyras 6	1956 m. kovo 1 d.	1988,1	64 m. 0 mėn.	2020 – 03 – 01	39 m.	599,2	600,2

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Remiantis 7 lentelės duomenimis braižomas grafikas (žiūrėti 9 pav.), kuris vizualiai rodo skirtumus tarp pensijos, nedalyvaujant pensijų reformoje, ir pensijos, dalyvaujant pensijų kaupime. Taip pat grafikas sudarytas, remiantis tam tikru grupavimu, t.y. „Vyras 1“ ir „Vyras 4“ amžius vienodas, skiriasi tik uždirbama alga bruto (atitinkamai „Vyras 2“ ir „Vyras 5“ bei „Vyras 3“ ir „Vyras 6“).

Šaltinis: sudaryta autoriaus

9 pav. Vyrų senatvės pensijų dydžiai nedalyvaujant ir dalyvaujant pensijų kaupime (kai investicinė grąža 2,4 proc.)

Remiantis 9 paveikslu, kuriame pateikiamas grafikas pagal 7 lentelės (šeši vyrai dalyvauja antros pakopos pensijų kaupime ir pasirinkę Sweb banko pensiją 1) duomenis. Taigi grafike matoma, kad didžiausią pensiją gaus „Vyras 4“ tiek nedalyvaujantis, tiek dalyvaujantis pensijų kaupime. Šiuo atveju „Vyras 4“ uždirba 1988,1 Lt per mėn., pensijų fonde pensiją kaupis apie 40 metų, jis pradėjo dirbti, sulaukęs 25 metų ir į pensiją išeis 2052 metais. Skirtumas tarp pensijos, nedalyvaujant pensijų kaupime, ir pensijos, dalyvaujant pensijų kaupime, nėra didelis. Nedidelio skirtumo priežastis – nedidelė investicinė grąža, kuri šiuo atveju yra tik 2,4 proc., tačiau investavimo rizika yra pati minimaliausia. „Vyras 1“, „Vyras 2“, „Vyras 3“ uždirba minimalią algą, „Vyras 1“ – jauniausias, „Vyras 3“ – vyriausias. Dėl amžiaus, darbo stažo ir sumokamų mokesčių dydžio kinta būsimo gaunamos pensijos dydis: „Vyras 1“ gaus didžiausią valstybės mokamą pensiją, lyginant su „Vyras 3“, kurio darbo stažas mažesnis. Analogiškai ir su pensija, jei visi trys vyrai („Vyras 1“, „Vyras 2“, „Vyras 3“) pensiją kaupia antros pakopos fonduose: „Vyras 1“ gaus didesnę pensiją lyginant su „Vyras 3“. . „Vyras 4“, „Vyras 5“, „Vyras 6“ amžius yra lygiai toks pats kaip „Vyras 1“, „Vyras 2“, „Vyras 3“, tačiau jie uždirba daugiau, 1988,1 Lt

per mėn. „Vyras 4“ jauniasias, o „Vyras 6“ vyriausias. 9 paveiksle taip pat pateikiamas skirtumas tarp „Vyras 4“, „Vyras 5“ ir „Vyras 6“ būsimos pensijos: „Vyras 4“ pensija, nedalyvaujant pensijų kaupime, ir pensija, dalyvaujant pensijų kaupime, yra didesnės lyginant su „Vyras 6“. To priežastys yra ganėtinai įvairios, pirmiausiai tai amžius, kada išeis į pensiją, kiek laiko kaupia pensijų kaupime, šiek tiek įtakos turi darbo stažas ir, žinoma, skirtingos ekonominės situacijos, nes šių vyrų yra didelis amžius skirtumas. Kaip jau buvo minėta, analizuojamame grafike ir atliktuose skaičiavimuose pastebimas nedidelis skirtumas tarp pensijos, nedalyvaujant kaupime, ir pensijos, dalyvaujant kaupime. Išanalizavus skaičiavimus ir grafiką, pastebėta, kad daugumos vyrų būsima pensija, nedalyvaujant pensijų kaupime, yra didesnė už pensiją, dalyvaujant pensijų kaupime („Vyras 1“, „Vyras 2“, „Vyras 4“, „Vyras 5“). Tiesa skirtumas yra labai mažas, svyruoja nuo 4 iki 1 Lt. „Vyras 3“ ir „Vyras 6“ būsima pensija bus didesnė, dalyvaujant pensijų kaupime, tačiau skirtumas vėlgi yra labai mažas (apie 1 Lt). Nedidelio skirtumo priežastys – maža investicinė grąža, kuri šiuo atveju yra tik 2,4 proc. Įvertinus šiuos atliktus skaičiavimus, galima daryti išvadas, kad esant mažesniai investicinei grąžai nei 2 proc., skirtumas tarp pensijos, nekaupiant pensijų fonduose, ir pensijos, dalyvaujant pensijų kaupime, yra beveik lygus 0.

Buvo atliekami skaičiavimai pasirinkus mažiausią riziką turintį pensijų fondą. Antram skaičiavimui pasirenkamas kitas fondas, kuris turi atitikti tokius reikalavimus: didžiausia investicinė grąža, mažiausia rizika ir administraciniai mokesčiai (žiūrėti 8 lentelė).

8 lentelė. Trys pensijų fondai pagal didžiausią investicinę grąžą ir mažiausią riziką

Fondo pavadinimas	Vid. standartinis nuokrypis (rizika)	Metinė grąža nuo įkūrimo	Administravimo mokestis nuo turto	Administravimo mokestis nuo įmokų
Finasta augančio pajamingumo	2,9%	9,24%	0,99%	1,49%
Finasta aktyvaus investavimo	5,0%	8,71%	0,99%	1,49%
MP Medio II	7,6%	7,24%	0,99%	2%

Šaltinis: sudaryta pagal Finansų analitikų asociacija, 2011.

Įvertinus lentelėje pateiktus duomenis, pasirenkamas Finasta augančio pajamingumo pensijų fondas. Jis pasirenkamas dėl keleto priežasčių:

1. didelė metinė grąža lyginant su kitais pensijų fondais;
2. mažiausia rizika, lyginant su kitais dviems 8 lentelėje pateiktais pensijų fondais;
3. maži administraciniai mokesčiai.

Atlikti skaičiavimai su pasirinktu pensijų fondu pateikiami 9 lentelėje.

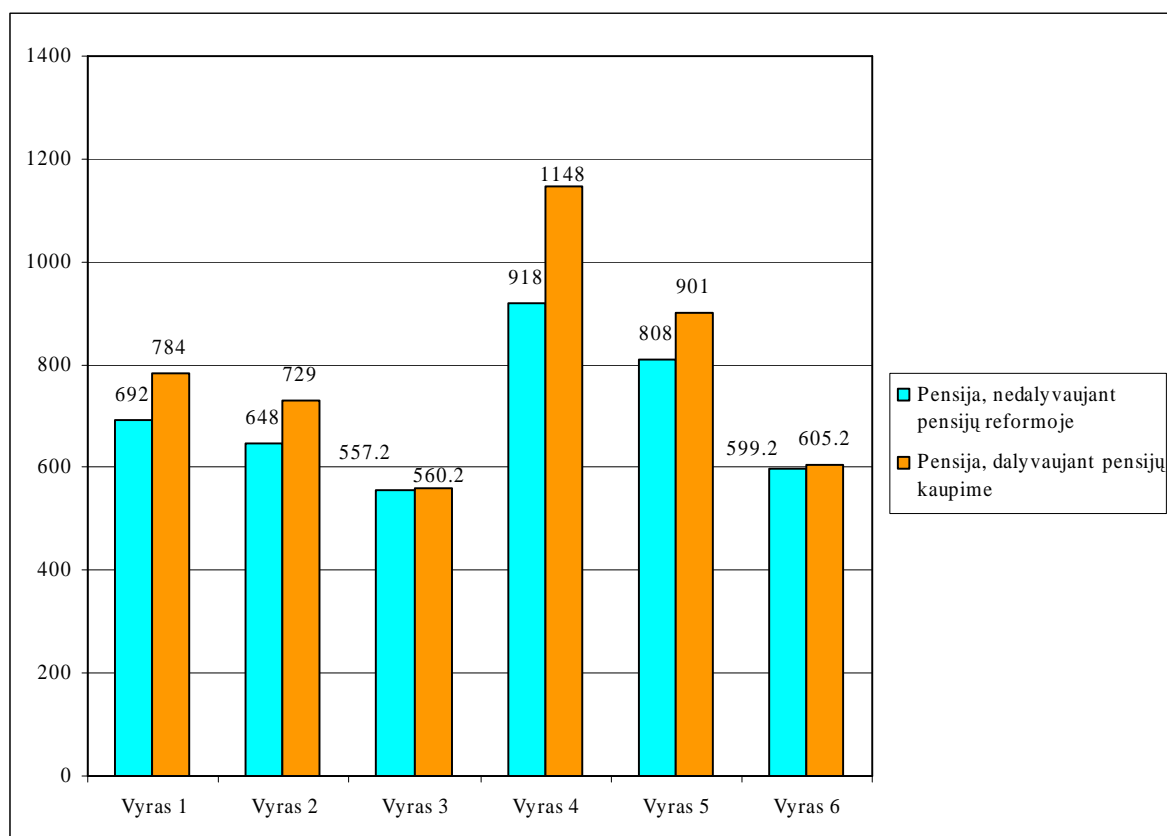
9 lentelė. Pensijų kaupime dalyvauja vyrai, kai investicinė grąža 9,24% (Finasta augančio pajamingumo)

Identifikacija	Gimimo metai	Uždirbama alga bruto per mėn.	Senatvės pensijos amžius	Išėjimo į pensiją data	Darbo stažas	Pensija, nedalyvaujant pensijų reformoje	Pensija, dalyvaujant pensijų kaupime
Vyras 1	1987 m. vasario 10 d.	800	65 m. 0 mėn.	2052 – 02 – 10	40 m.	692	784
Vyras 2	1976 m. sausio 1 d.	800	65 m. 0 mėn.	2041 – 03 – 01	40 m.	648	729
Vyras 3	1956 m. kovo 1 d.	800	64 m. 0 mėn.	2020 – 03 – 01	39 m.	557,2	560,2
Vyras 4	1987 m. vasario 10 d.	1988,1	65 m. 0 mėn.	2052 – 02 – 10	40 m.	918	1148
Vyras 5	1976 m. sausio 1 d.	1988,1	65 m. 0 mėn.	2041 – 03 – 01	40 m.	808	901
Vyras 6	1956 m. kovo 1 d.	1988,1	64 m. 0 mėn.	2020 – 03 – 01	39 m.	599,2	605,2

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

9 lentelėje, kai ir 7 lentelėje, tokiu pačiu būdu identifikuojamas pensijų skaičiavime dalyvaujantis asmuo. Nekintantis dydis gimimo metai, uždirbama alga. Senatvės pensijos amžius priklauso nuo gimimo datos ir apskaičiuojamas naudojantis Sodros pateikiama skaičiuokle. Pensijos dydžiai apskaičiuojami naudojantis pateikiamomis skaičiuoklėmis bei papildomais skaičiavimais (pagrindinė pensijos dalis bei už stažą ganamos pensijos dydis).

Remiantis 9 lentelės duomenimis braižomas grafikas (10 paveikslas) ir atliekama duomenų analizė.

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

10 pav. Vyrų senatvės pensijų dydžiai nedalyvaujant ir dalyvaujant pensijų kaupime (kai investicinė grąža 9,24 proc.)

Pirmiausia, šiuo analizuojamu atveju, pastebimas didesnis skirtumas tarp pensijos, nedalyvaujant pensijų reformoje, ir pensijos, dalyvaujant pensijų kaupime lyginant su atveju, kuomet investicinė grąža buvo 2,4 proc. Pagrindinė šio skirtumo priežastis – investicinė grąža, kuri yra 9,24 proc., tačiau šioje situacijoje yra didesnė rizika, todėl tikėtina, kad po tam tikro laikotarpio skaičiai gali kisti. 9 lentelėje pateiktiems skaičiavimams buvo naudojama ta pati informacija kaip ir 7 lentelėje, t.y. tie patys šeši vyrai, uždirbantys atitinkamai 800 Lt/mėn. ir 1988,1 Lt/mėn., amžius ir pensijos data tokie patys kaip ir 7 lentelėje, tačiau, kaip jau buvo minėta, skiriasi investicinė grąža.

Išanalizavus 10 paveikslą pastebėta, kad didžiausia būsima pensija, nedalyvaujant pensijų reformoje ir uždirbant 800 Lt/mėn. bus pas „Vyras 1“, o mažiausia pas „Vyras 3“ (taip pat pastebėta, kad būsimos pensijos dydis analogiškas kaip ir pirmuoju skaičiavimų atveju, nes nedalyvaujant pensijų kaupime ir uždirbant 800 Lt/mėn. pensija nesikeičia). Lygiai tokia pati situacija ir su pensijos dydžiu, nedalyvaujant pensijų kaupime ir gaunant 1988,1 Lt/mėn., su „Vyras 4“ ir „Vyras 6“ (analogiškai kaip ir

pirmuoju skaičiavimų atveju, nes nedalyvajant pensijų kaupime ir uždirbant 1988,1 Lt/mėn. pensija nesikeičia).

Didžiausią pensiją, dalyvaujant pensijų kaupime ir gaunant 1988,1 Lt/mėn., gautų „Vyras 4“, o mažiausią – „Vyras 6“. Priežastys, įtakojančios būsimos pensijos skirtumus:

1. „Vyras 4“ jaunesnis už „Vyras 6“, todėl „Vyras 4“ vėliau išeis į pensiją;
2. „Vyras 4“ ilgesnį laikotarpį dalyvaus pensijų kaupime lyginant su „Vyras 6“;
3. „Vyras 4“ didesnis darbo stažas lyginant su „Vyras 6“.

Didžiausią pensiją, dalyvaujant pensijų kaupime ir gaunant 800 Lt/mėn., gautų „Vyras 1“, o mažiausią – „Vyras 3“. Priežastys, įtakojančios šiuos skirtumus, yra tokios pačios kaip ir gaunant 1988,1 Lt/mėn. algą. Tačiau gaunant 800 Lt/mėn. algą, skirtumas tarp pensijos, nedalyvaujant pensijų reformoje, ir pensijos, dalyvaujant pensijų kaupime, yra labai mažas. Todėl pasirenkant pensijos kaupimo būdą į tai reiktų atkreipti dėmesį, nes išlieka rizika, kad keisis ekonominė situacija, kuri įtakos investicinę grąžą, įmokas į pensijų fondus ir skirtumas tarp pensijų gali būti lygus 0 arba pensija, dalyvaujant pensijų kaupime, gali būti ženkliai mažesnė už pensiją, nedalyvaujant pensijų reformoje. Taip pat išanalizavus duomenis, svarbu atkreipti dėmesį į laiką, likusį iki pensijos, nes kuo laikas mažesnis, tuo pensijos, nedalyvaujant pensijų reformoje, ir pensijos, dalyvaujant pensijų kaupime, tampa panašesnis arba jų skirtumas yra labai mažas (kaip pvz. šiuo analizuojamu atveju „Vyras 3“ ir „Vyras 6“ būsimų pensijų, dalyvaujant ir nedalyvaujant pensijų kaupime, yra labai mažas, todėl prieš priimant sprendimą reikia įvertinti riziką ir tikėtinus/numanomus ekonominius pasikeitimus).

Taigi iš abiejų grupių (800Lt/mėn. ir 1988,1Lt/mėn. uždirbančių asmenų grupės), didžiausias pensijas, kaupiant antros pakopos pensijų fonde, gaus „Vyras 1“ ir „Vyras 4“. „Vyras 1“ gaus apie 13 proc. didesnę pensiją lyginant su pensija, kuri nebus kaupiama, o „Vyras 4“ - apie 25 proc. didesnę pensiją lyginant su pensija.

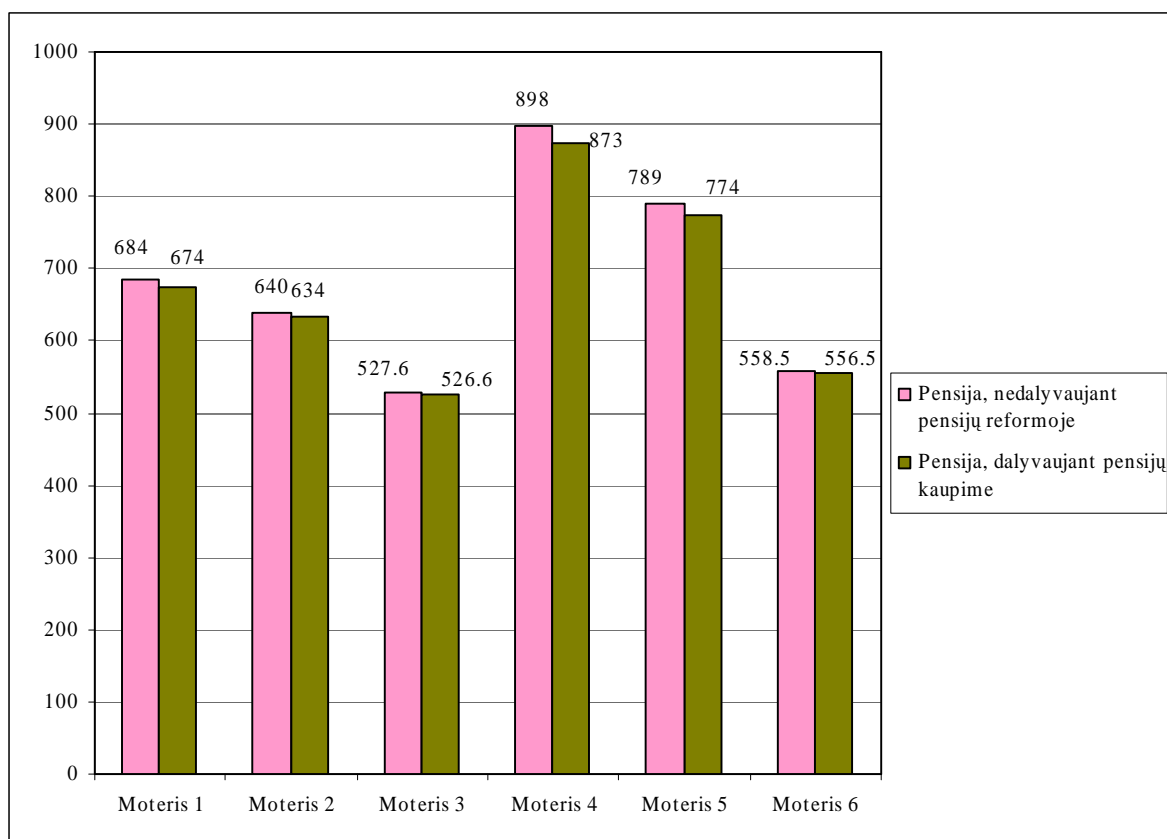
Kaip žinoma, Lietuvoje vyrų ir moterų pensijinis amžius skiriasi (susivienodins tik 2026 m. ir bus 65 metai), dėl tos priežasties vykdomi analogiški skaičiavimai, tačiau įvertinant tai, kad pensijos kaupime dalyvauja trijų skirtingų amžiaus grupių moterys. Naudojami ta pati skaičiavimams reikalinga informacija (pensijų fondų rodikliai, bazinė alga ir t.t.). Skaičiavimų rezultatai, kuomet investicinė grąža 2,4 proc., pateikiama 10 lentelėje.

10 lentelė. Pensijų kaupime dalyvauja moterys, kai investicinė grąža 2,4% (Swed bankas pensija 1)

Identifikacija	Gimimo metai	Uždirbama alga bruto per mėn.	Senatvės pensijos amžius	Išėjimo į pensiją data	Darbo stažas	Pensija, nedalyvaujant pensijų reformoje	Pensija, dalyvaujant pensijų kaupime
Moteris 1	1987 m. vasario 10 d.	800	65	2052 – 02 – 10	40 m.	684	674
Moteris 2	1976 m. sausio 1 d.	800	65	2041 – 01 – 01	40 m.	640	634
Moteris 3	1956 m. kovo 1 d.	800	62 m. 4 mėn.	2018 – 07 – 01	37 m.	527,6	526,6
Moteris 4	1987 m. vasario 10 d.	1988,1	65	2052 – 02 – 10	40 m.	898	873
Moteris 5	1976 m. sausio 1 d.	1988,1	65	2041 – 03 – 01	40 m.	789	774
Moteris 6	1956 m. kovo 1 d.	1988,1	62 m. 4 mėn.	2020 – 03 – 01	37 m.	558,5	556,5

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

Remiantis 10 lentelės duomenimis, pateikiamas grafikas (žiūrėti 11 pav.), kuris vizualiai rodo skirtumus tarp pensijos, nedalyvaujant pensijų reformoje, ir pensijos, dalyvaujant pensijų kaupime. Taip pat grafikas sudarytas remiantis tam tikru grupavimu, t.y. „Moteris 1“ ir „Moteris 4“ amžius vienodas, skiriasi tik uždirbama alga bruto (atitinkamai „Moteris 2“ ir „Moteris 5“ bei „Moteris 3“ ir „Moteris 6“). Siekiant tikslesnio rezultatų palyginimo ir aiškesnių skirtumų įvardijimų, yra pasirinktos trys gimimo datos: 1987 m. vasario 10 d., 1976 m. sausio 1 d., 1956 m. kovo 1 d. Skaičiavimuose naudojant tas pačias gimimo datas ir keičiant uždirbamą algą bei investicines grąžas, išryškėja pensijų kaupimo būdų skirtumai, privalumai bei trūkumai.

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

11 pav. Moterų senatvės pensijų dydžiai nedalyvaujant ir dalyvaujant pensijų kaupime (kai investicinė grąža 2,4 proc.)

Išanalizavus gautus rezultatus ir palyginus su ankstesnių skaičiavimų rezultatais, matome, kad moterų kaip ir vyrų būsimos pensijos dydis priklauso nuo darbo stažo, gaunamų pajamų. Šiuo atveju, kuomet investicinė grąža yra ganėtinai maža, būsima pensija, dalyvaujant pensijų kaupime, yra mažesnė už pensiją, nedalyvaujant pensijų kaupime. Taigi šiuo atveju, kuomet investicinė grąža yra apie 2 proc., visuose amžiaus grupėse įvertinus riziką ir taikomus administracinius pokyčius, pensija, dalyvaujant pensijų kaupime, didelių privalumų neturi. Tačiau atsižvelgiant į valstybės vykdomą politiką ir tikimybę, kad valstybė gali ir negarantuoti pensijos, pensija, dalyvaujant pensijų kaupime, gali būti finansiškai stabilesnio gyvenimo garantas.

Grafike „Moteris 1“ ir „Moteris 4“ yra jauniausios, o „Moteris 3“ ir „Moteris 6“ – vyriausios. Taigi, įvertinus būsimos pensijos dydžio pokyčius skirtingose amžiaus grupėse, dar kartą įsitikinama, kad didesnės pensijos galimybės yra tuomet, kai darbo stažas yra ilgesnis (neatsižvelgiant į tai, kad vykdoma valstybės politika, mokamos pensijos dydis gali sumažėti ir pan.). Na o norint gauti didesnę pensiją, dalyvaujant pensijų kaupime, yra labai svarbus veiksnys – laikas. Kuo ilgesnis laikas iki pensijos ir

pasirašoma antros pakopos pensijos kaupimo sutartis, tuo didesnė tikimybė, kad būsima pensija bus didesnė (taip pat labai svarbus veiksnys – gaunamos pajamos, kuo jos didesnės, tuo įmokos į antros pakopos pensijų fondą yra didesnės ir būsima pensija tikėtina bus didesnė, jei finansų rinkos veiks stabiliai ir „į pliusą“, taip pat investicinė grąža bus didelė).

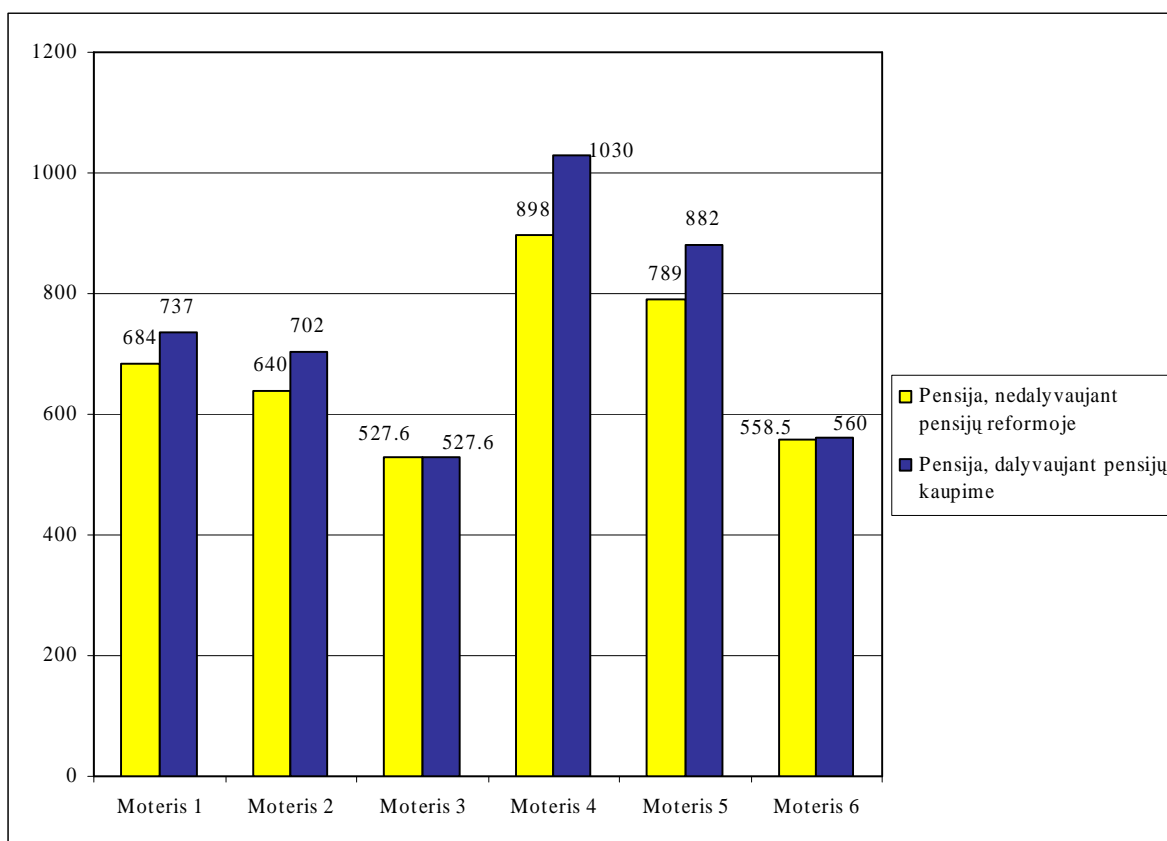
11 lentelėje pateikiami skaičiavimų rezultatai, kuomet investicinė grąža 9,24 proc. Ši investicinė grąža, skaičiuojant moterų būsimos pensijos dydį, pasirenkama tokia pati kaip ir vyrų senatvės pensijų skaičiavimo metu. Toks pasirinkamas daromas siekiant tikslesnių duomenų ir aiškesnių skirtumų bei trūkumų ir privalumų išskyrimui lyginant pensijas, dalyvaujant pensijų kaupime, ir pensijas, nedalyvaujant kaupime.

11 lentelė. Pensijų kaupime dalyvauja moterys, kai investicinė grąža 9,24% (Finasta augančio pajamingumo)

Identifikacija	Gimimo metai	Uždirbama alga bruto per mėn.	Senatvės pensijos amžius	Išėjimo į pensiją data	Darbo stažas	Pensija, nedalyvaujant pensijų reformoje	Pensija, dalyvaujant pensijų kaupime
Moteris 1	1987 m. vasario 10 d.	800	65	2052 – 02 – 10	40 m.	684	737
Moteris 2	1976 m. sausio 1 d.	800	65	2041 – 01 – 01	40 m.	640	702
Moteris 3	1956 m. kovo 1 d.	800	62 m. 4 mėn.	2018 – 07 – 01	37 m.	527,6	527,6
Moteris 4	1987 m. vasario 10 d.	1988,1	65	2052 – 02 – 10	40 m.	898	1030
Moteris 5	1976 m. sausio 1 d.	1988,1	65	2041 – 03 – 01	40 m.	789	882
Moteris 6	1956 m. kovo 1 d.	1988,1	62 m. 4 mėn.	2020 – 03 – 01	37 m.	558,5	560

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

Kaip ir ankstesnių skaičiavimų metu, taip ir šiuo atveju rezultatai vizualiai pateikiami grafiškai (žiūrėti 12 pav.). Taip pat šių skaičiavimų metu pasirenkama analogiškas identifikavimo būdas kaip ir ankstesniais atvejais bei trys amžiaus grupės ir dvi skirtingos uždirbamos algos grupės.

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

12 pav. Moterų senatvės pensijų dydžiai nedalyvaujant ir dalyvaujant pensijų kaupime (kai investicinė grąža 9,24 proc.)

Reminatis 11 lentelėje pateiktais duomenis, sudaromas grafikas (12 paveikslas), kuriame aiškiai išsiskiria pensijų dydžiai dalyvaujant ir nedalyvaujant pensijų kaupime. „Moteris 3“ ir „Moteris 6“ būsimos pensijos dydis dalyvaujant ar nedalyvaujant pensijų reformoje skirtumas yra lygus 0 ir 1,50 Lt. Ši mažą skirtumą įtakojo kelios priežastys: metai, likę iki išėjimo pensiją, laikotarpis, kiek laiko kaupiama pensija, uždirbamos pajamų dydis. Mažas skirtumas (o kartu ir nedidelis laikas, likęs iki pensijos) tarp šių pensijų, mano nuomone, nėra privalumas renkantis kaupti pensiją antros pakopos pensijų fonduose. Mano nuomone, šiuo atveju nesirinkti pensijos kaupti pensijų fone pagrindinė priežastis – tai sumokami administraciniai mokesčiai, o realios didelės naudos greičiausiai nebus, nes yra visuomet rizika, kad investicija nebus pelninga. Visais kitais atvejais („Moteris 1“, „Moteris 2“, „Moteris 4“, „Moteris 5“) kaupimas pensijų fonduose sudaro sąlygas geresniam finansiniam apsirūpinimui suėjus pensijiniam amžiui. Pagrindinės priežastys, įtakančios didesnę pensiją, kaupiant ją pensijų fonduose, yra: žmogaus, dalyvaujančio pensijų reformoje amžius; likęs laikas iki pensijos; laikas, kiek dalyvaujama pensijų kaupime; gaunamos pajamos, nuo kurių atskaičiuojami mokesčiai.

Apibendrinant visus atliktus skaičiavimus, galima teigti, kad:

1. Uždirbant minimalią algą (t.y. 800 Lt/mėn.) ir pasirinkus antros pakopos pensijų fondą su maža investicine grąža, pensija, nedalyvaujant pensijų kaupime, bus didesnė už pensiją, kaupiant ją pensijų fonde. Pasirinkus pensijų fondą su didesne investicijų grąža – skirtumas tarp pensijų bus nedidelis. Taigi galima daryti išvadą, kad uždirbant minimalias pajamas, pensijos kaupimas pensijų fonde nėra finansiškai efektyvus;
2. Uždirbant vidutinę algą (1988,1 Lt/mėn.) ir renkantis pensijų fondą, svarbu pasirinkit pensijų fondą su didesne investicine grąža, nes mažos investicinės grąžos fondai gali negarantuoti didesnės pensijos už valstybės mokamą (kaip tai parodė atlikti skaičiavimai) bei atkreipti dėmesį, kiek laiko bus dalyvaujama antros pakopos pensijų kaupime. Taigi galima daryti išvadą, kad pensijos dydis priklausys nuo investicinės grąžos dydžio ir laiko, kiek dalyvaujama pensijų kaupime;
3. Pajamos, laikas, kiek dalyvaujama pensijų kaupime, pasirinktas pensijų fondas bei darbo stažas (virš 30 m.) turi tiesioginės įtakos būsimos pensijos dydžiui ją kaupiant antros pakopos pensijų fonduose.

Išanalizavus visus atliktus skaičiavimus bei diagramas, buvo išskirti antros pakopos pensijų kaupimo bendri bruožai:

1. Pensijos dydis, dalyvaujant pensijos kaupime, tiesiogiai priklauso nuo investicinės grąžos, investavimo rizikos, taikomų administracinių pensijų fondų mokesčių;
2. Darbo stažas turi įtakos būsimos pensijos dydžiui;
3. Gaunamos pajamos ir nuo jų sumokami mokesčiai (o vėliau pervedimai į antros pakopos pensijų fondus) įtakoja būsimos pensijos dydį, kaupiant ją antros pakopos pensijų fonde;
4. Likęs laikas iki išėjimo į pensiją ir laikas, kiek žmogus dalyvauja antros pakopos pensijų kaupime, taip pat turi įtakos būsimos pensijos dydžiui;
5. Išlieka valstybės mokama dalis.

Poskyryje „Antros ir trečios pakopos pensijų fondų samprata“, remiantis teorine medžiaga, buvo išskirti privataus pensijų draudimo privalumai ir trūkumai. Siekiant išsiaiškinti, ar teoriškai nustatyti privalumai ir trūkumai turi praktinius įrodymus, buvo atliekami skaičiavimai, kurių rezultatai pateikiami šiame skyriuje, išskirti pensijų kaupimo bendri bruožai. Taigi, remiantis teorine ir praktine medžiaga, žemiau pateikiamos lentelės, kuriose teorinėje literatūroje išskirti privataus draudimo privalumai ir trūkumai yra patvirtinami arba paneigiami, remiantis praktinių skaičiavimų metu išsiaiškintais bruožais.

12 lentelė. Teorinių privataus pensijų draudimo privalumų patvirtinimas/paneigimas, remiantis praktiniais skaičiavimais

Teoriniai privataus pensijų draudimo privalumai	Praktinių skaičiavimų metu nustatyti bruožai
1. Galimybė senatvėje gauti didesnę pensiją negu mokama valstybės.	1. Žmonės, gaunantys didesnes pajamas ir pasirenkę fondą su didesne investicine grąža (kaip pvz. 9,24 % investicinė grąža), turi galimybes sulaukę pensijos gauti didesnes pensijas.
2. Išlieka valstybės mokama pensijos dalis bei socialinės garantijos.	2. Vykdamas skaičiavimus, prie pensijos dalies, sukauptos pensijų fonde, pridama valstybės mokama pensijos dalis (t.y. pagrindinė pensijos dalis nekinta).
3. Sukauptos lėšos yra paveldimos.	3. Šis privalumas skaičiavimų metu nėra įrodomas. Tačiau reikia paminėti, kad paveldėjimas numatytas Lietuvos Respublikos papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatymo 31 straipsnyje.
4. Saugumas, nes pensijų fondai yra griežtai prižiūrimi.	4. Šis privalumas taip pat nėra įrodomas skaičiavimų metu, tačiau pensijų fondo reguliavimą numato LR teisės aktai.
5. Didesnes pajamas gaunantys žmonės turi galimybę senatvėje gauti didesnę pensiją (daugiau uždirbama, daugiau pervedama į pensijų fondus, didesnė sukaupta pensija).	5. Skaičiavimų metu pastebėta, kad asmens, gaunančio didesnes pajamas (kaip pvz., 1988,1 Lt/mėn.) ir asmens, gaunančio minimalias pajamas (800Lt/mėn.), būsimos pensijos dydis, kaupiant ją pensijų fonde, skiriasi atitinkamai apie 25 proc. ir 13 proc.

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

12 lentelėje teorinėje darbo dalyje pateikti privalumai yra pagrįsti praktiniais skaičiavimais arba Lietuvos Respublikos įstatymuose numatytais atvejais. Galima teigti, kad teoriniai privataus draudimo privalumai yra teisingi. Taip pat skaičiavimai ir visų rizikų įvertinimai padeda ne tik įvertinti ir pagrįsti teoriją, bet ir pačiam žmogui padeda lengviau priimti sprendimą, ar kaupti pensiją antros pakopos pensijų draudime, ar ne.

13 lentelė. Teorinių privataus pensijų draudimo trūkumų patvirtinimas/paneigimas, remiantis praktiniais skaičiavimais

Teoriniai privataus pensijų draudimo trūkumai	Praktinių skaičiavimų metu nustatyti bruožai
1. Investavimo rizika atitenka pačiam žmogui, nes turi nuspręsti į kokį fondą jis nori investuoti savo kaupiamą pensiją.	1. Pasirinkus fondą su maža investicine grąža (kaip pvz. 2,4 proc.) pensija, dalyvaujant pensijų reformoje, yra lygi arba mažesnė už pensiją, nedalyvaujant pensijų kaupime. Tačiau pasirinkus fondą su didele investicine grąža (kaip pvz. 9,24 proc.) pensija dalyvaujant pensijų reformoje, yra didesnė už pensiją, nedalyvaujant pensijų kaupime.

13 lentelės tęsinys kitame puslapyje

Teoriniai privataus pensijų draudimo trūkumai	Praktinių skaičiavimų metu nustatyti bruožai
2. Rizika, kad sukauptos lėšos sumažės arba padidės, priklausomai nuo investavimo rezultatų (vienu laikotarpiu investavimo rezultatai gali būti teigiami, tačiau tai nereiškia, kad kitą laikotarpį rezultatai nebus neigiami).	2. Šių skaičiavimų metu buvo priimta sąlyga, kad rizikos procentas nekinta ir pasirinkti fondai, kurių rizika yra mažiausia ir investicinė grąža didžiausia. Tačiau realybėje taip nėra ir, išanalizavus keletą laikotarpių antros pakopos pensijų fondų rezultatus, rezultatai kinta (investicinė grąža, o kartu ir rizika).
3. Taikomi administravimo mokesčiai, fondų keitimo mokesčiai.	3. Skirtingos pensijų kaupimo įmonės taiko skirtingus administracinius mokesčius. Jų maksimumas numatytas LR įstatymuose, o tikslūs mokesčius, nustato pačios įmonės (privalo neviršyti numatytus didžiausius mokesčius).
4. Sumažėja senatvės pensijos dalis, kuri bus mokama valstybės.	4. Pagrindinė pensijos dalis lieka, tačiau papildoma dalis mažėja. Papildoma dalis skaičiuojama pagal tam tikrą formulę.
5. Nusprendus dalyvauti antros pakopos pensijų kaupime, sutarties nutraukti ir grįžti tik prie „Sodros“ mokamos pensijos galimybės nėra.	5. Šis trūkumas nėra apskaičiuojamas, o numatytas Lietuvos Respublikos Pensijų reformos įstatymo 3 straipsnyje.
6. Valstybės taikoma politika įmokų pervedimams į pensijų fondus (besikeičiančių pervedimų į pensijų fondus dalis).	6. Skaičiavimų metu priimta sąlyga, kad į pensijų fondus pervedama 2 proc. pensijų kaupimo dalyvio pajamų. Tačiau ekonominei/politinei situacijai pasikeitus šis procentas pasikeičia (nuo 2012 m. sausio 1 d. – 1,5 proc., o nuo 2013 metais – 2,5 proc. pensijų kaupimo dalyvio pajamų).

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

12 lentelėje kaip ir 13 lentelėje teoriniai privataus pensijų draudimo trūkumai buvo pagrįsti praktiniais skaičiavimais ir Lietuvos Respublikos įstatymais. Atlikta ši analizė, kur teoriniai privataus pensijų draudimo privalumai ir trūkumai buvo įrodyti praktiškai, rodo, kad prieš nusprendžiant ar pensiją kaupti antros pakopos pensijų draudime, reikia atlikti išsamius skaičiavimus ir pasidomėti finansų rinkose vykstančiais procesais, įvertinti politinę ir ekonominę valstybės politiką.

IŠVADOS

1. Gilinantis į pensijų sistemos sampratą, išsiaiškinta, kad pensijų sistema – tai sistema, kuri aprūpina žmones pensija ir turinti tam tikrus požymius, tokius kaip: asmenys, dalyvaujantys pensijų kaupime, taisyklės, nustatančios pensijos gavimo faktą, pensijų finansavimas ir administravimas. O pensijų sistema reikalinga tam, kad žmonės galėtų kaupti sau senatvės pensiją taip siekdami apsisaugoti nuo senatvės socialinės rizikos.
2. Aiškinantis pensijų sistemos modelius, pastebėta, kad skirtingi pensijų sistemos modeliai skirstomi pagal tam tikrus požymius, kaip pvz., geografinis skirstymas, kuomet išskiriami regionai ir jam būdingi pensijų sistemos požymiai, skirstymas pakopomis, skirstymas pagal aprūpinimą, administravimą, finansavimą ir išmokų mokėjimą.
3. Aiškinantis pensijų sistemų finansavimo ir išmokų mokėjimą, pastebėta, kad pensijų sistemų finansavimo ir išmokų mokėjimo būdai turi sau būdingus požymius priklausomai nuo pensijų sistemos modelio, tačiau pagrindiniai finansavimo būdai yra finansavimas iš surenkamų mokesčių, vykdomų įmokų į pensijų fondus, o išmokų mokėjimo būdai siejami su gyvenamąja vieta, darbo užmokesčiu ar stažu.
4. Išanalizavus dabartinę Lietuvos pensijų sistemą, išsiaiškinta, kad Lietuvos pensijų sistema sudaryta pagal trijų pakopų sistemą: pirmoji pakopa – tai valstybės mokama minimali pensija, antroji – tai privati privaloma pakopa, kai dalis įmokų nukreipiama į privačius pensijų fondus, ir trečioji – tai privati, visiškai savanoriška kaupimo pakopa. Išanalizavus pensijų gavėjų skaičių Lietuvoje pastebėta, kad pensijų gavėjų skaičius skirtingais metais perkopia 900 tūkst., t.y. apie 1/3 Lietuvos gyventojų.
5. Išnagrinėjus pensijų fondų reguliavimą išsiaiškinta, kad pensijų fondų veikla yra griežtai reglamentuojama Lietuvos Respublikos įstatymais bei kitais poįstatyminiais aktais, o pensijų fondų veiklą nuo 2012 m. Sausio 1 d. prižiūri Lietuvos bankas (iki 2012 m. Sausio 1 d. pensijų fondų priežiūros funkcijas atliko Lietuvos Respublikos Vertybinių popierių komisija).
6. Analizuojant pervedimus į pensijų fondus, pastebėta, kad įmokų pervedimai iš „Sodros“ į pensijų fondus kiekvienais metais vis didėja (nuo 2008 m. iki 2010 m.), nors nustatyta Lietuvos Vyriausybės nustatytos įmokos (procentinis dydis) į pensijų fondus paskutiniaisiais metais (nuo 2008 m. iki 2010 m.) tendencingai mažėja nuo 5,5 proc. 2008 m. iki 1,5 proc. 2012 m.
7. Išnagrinėjus antros pakopos pensijų fondus, išsiaiškinta, kad pensijų valdytojų taikomi mokesčiai negali viršyti įstatymais numatytus maksimalius mokesčius nuo turto ir įmokų. Pastebėta, kad pensijų fondų administravimo mokesčiai nuo įmokų svyruoja tarp 1 proc. ir 3 proc. (maksimali nustatyta riba

yra lygi 10 proc.), o pensijų fondų administravimo mokesčiai nuo turto – tarp 0 proc. ir 1 proc. (maksimali nustatyta riba yra lygi 1 proc.), to pasekoje atsiranda konkurencija tarp pensijų valdytojų.

8. Išanalizavus pensijų skaičiavimo metodiką Lietuvoje, išsiaiškinta, kad norint gauti pensiją reikia būti nuolatiniu Lietuvos Respublikos gyventoju, sulaukti įstatymo numatyto pensijinio amžiaus, turėti minimalų 15 metų pensijų draudimo stažą. O pačią senatvės pensiją sudaro: pagrindinė dalis, papildoma dalis, kuri apskaičiuojama pagal tam tikrą formulę ir tasykles, bei priedas už darbo stažo metus.
9. Aiškinantis, kokio dydžio senatvės pensija gali būti dalyvaujant ir nedalyvaujant antros pakopos pensijų kaupime, prieita išvados, kad gaunamos pajamos iš darbo užmokesčio, darbo stažas, laikas, kiek dalyvaujama antros pakopos pensijų kaupime, turi įtakos būsimos senatvės pensijos dydžiui.

LITERATŪRA

1. **Aleknevičienė V.** Finansai ir kreditas: vadovėlis. Vilnius: Enciklopedija, 2005. – 272 p. - ISBN 9986-433-35-5.
2. **Antros pakopos pensijų fondai.** http://www.manodraudimas.lt/draudimo_paslaugos/pensinis_draudimas/pensiju_fondai/antros_pakopos_pensiju_fondai.html [žiūrėta 2011 11 25]
3. **Antrosios pakopos pensijų kaupimo fondų rodikliai.** <http://2g.lt/pensijos/> [žiūrėta 2011 11 22]
4. **Antros pakopos pensijų fondų investavimo grąža 2011 m. birželio 30 d. Finansų analitikų asociacija.** http://www.google.lt/url?sa=t&rct=j&q=ii%20pakopos%20pensij%C5%B3%20fond%C5%B3%20investavimo%20gr%C4%85%C5%BEa%202011%20m.%20bir%C5%BElio%2030%20d.&source=web&cd=1&ved=0CCIQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.finansai.lt%2Fcomponent%2Foption%2Ccom_docman%2Ftask%2Cdoc_download%2Fgid%2C267%2F&ei=8YhnT6j0Aas0QXpgOXUBw&usg=AFQjCNF-xeOJCdg7kmMa8iy-6fKWpcZaHQ&cad=rja [žiūrėta 2011 11 29]
5. **Atmintinė pensijų kaupimo sistemos dalyviams, svarstantiems, ar keisti pensijų fondo valdytoją. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2008.** <http://www.pensijusistema.lt/index.php?-1373098672> [žiūrėta 2011 10 30]
6. **Bitinas A.** Socialinė apsauga Europos Sąjungoje: pensijų sistemų modernizavimas: monografija. – Vilnius: Mes, 2011. – 279 p. – ISBN 9786-099-52-021-6.
7. **Bulotaitė E., Savickienė A.** Finansų rinką įtakojantys privačių fondų veiksniai // Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai: mokslo darbai. – 2009, Nr. 16 (1), p. 23-29. - ISSN 1822-6760.
8. **Buškevičiūtė E.** Viešieji finansai: vadovėlis. - Kaunas: Technologija, 2006. - 442 p. - ISBN 9955-25-016-X.
9. **Expenditure on pensions, Eurostat.** <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/graph.do?tab=graph&plugin=1&language=en&pcode=tps00103&toolbox=type>
10. **Gudaitis T.** Senatvės pensijų sistemos modelių teorinė analizė. Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai. – Vilnius, 2009. p. 53 – 68. - ISSN 1392-1142. – URL: <http://www.minfolit.lt/arch/19501/19809.pdf>
11. **Katkus V., Martinaitytė E.** Pensijų reforma: pensijų fondų sistemos Lietuvoje kūrimo problemos. Vilnius: AB Lietuvos centrinis vertybinių popierių depozitoriumas, 2002. - 76 p. UDK 336.5(474.5)
12. **Kodėl verta kaupti II-osios pakopos pensijų fonduose?** Aviva Lietuva. <http://www.aviva.lt/lt/fondai/ii-pakopa.php> [žiūrėta 2011 11 25]

13. **Lietuvos Respublikos Konstitucija.** <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm> [žiūrėta 2011 11 23]
14. **Lietuvos Respublikos Finansų ministerija. Lietuvos ekonominių rodiklių projekcijos.** http://www.finmin.lt/web/finmin/aktualus_duomenys/makroekonomika [žiūrėta 2011 11 30]
15. **Lietuvos Respublikos Papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatymas.** http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=413287 [žiūrėta 2011 11 25]
16. **Lietuvos Respublikos Pensijų kaupimo įstatymas.** http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_1?p_id=215829 [žiūrėta 2011 11 29]
17. **Lietuvos Respublikos Pensijų sistemos reformos įstatymas.** http://www.istatymas.lt/istatymai/pensiju_sistemos_reformos_istatymas.htm [žiūrėta 2011 11 22]
18. **Lietuvos Respublikos statistikos departamentas. Mėnesiniai minimalieji dydžiai.** <http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=2509> [žiūrėta 2011 10 30]
19. **Lietuvos Respublikos statistikos departamentas, Pensijų gavėjai ir išlaidos pensijoms (pagal ESSPROS metodiką).** <http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=1620> [žiūrėta 2011 11 23]
20. **Lietuvos Respublikos Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymas.** http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_1?p_id=256803 [žiūrėta 2011 11 23]
21. **Martinkus B. ir kt.** Darbo išteklių ekonomika ir valdymas: vadovėlis. Kaunas: Technologija, 2006. - 256 p. - ISBN 9955-25-086-0.
22. **Pensijų fondų valdymo įmonės. Gyvybės draudimo įmonės.** <http://www.pensijusistema.lt/index.php?-1663295177> [žiūrėta 2011 11 22]
23. **Pensijų kaupimo bendrovių nustatyti mokesčiai, atskaitomi iš dalyviui priklausančių piniginių lėšų.** Lietuvos banko mėnesinė ataskaita. www.lb.lt/pensiju_kaupimo_bendroviu_nustatyti_mokesčiai_ataskaitomi_is_dalyviui_priklausanciu_piniginiu_lesu.xls [žiūrėta 2012 03 01]
24. **Poškutė V.** Pensijų sistemos ir jų reformavimas: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, ekonomika (04 S). – Vilnius: Vilniaus universitetas, 2000. – 132 p.
25. **Prapiestis J. ir kt.** Namų advokatas. - Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2002. - 1024 p. - ISBN 9986-452-92-9.
26. **Schulte-Mimberg Udo ir kt.** Socialinė apsauga. Tikslas, reikšmė, įtaka ir organizacinė struktūra. – Kelnas: Gesellschaft für Versicherungswissenschaft und – gestaltung (GVG), 1998. – 93 p. – URL: http://www.sec.lt/docs/pubs/socbook_97.pdf
27. **Senatvės pensija. „Sodra“ informacija.** <http://www.sodra.lt/index.php?cid=336> [žiūrėta 2011 11 30]

28. **Skinulytė J.** Mokesčiai pradangino pensijų fondų pelnus // Respublika, 2007, vasario 1 d., Nr. 26 (5079), p. 20.
29. **Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Pensijų skaičiuoklė 2011.** http://www.pensijusistema.lt/popup2.php?tmpl_name=m_socmin_spreadsheet_form&m_e_id=1&menu_i_id=358 [žiūrėta 2011 11 29]
30. **Sodra. Amžiaus skaičiuoklė.** http://www.sodra.lt/amziaus_skaiciuokle [žiūrėta 2011 11 30]
31. **Sodra. Istorija.** <http://www.sodra.lt/index.php?cid=2303> [žiūrėta 2011 11 25]
32. **Tarptautinių žodžių žodynas.** <http://www.zodziai.lt/reiksme&word=pensija&wid=14942> [žiūrėta 2011 11 23]
33. **Taučkelaitė D.** Pensiją kaupiantieji privačiuose fonduose turės dairytis anuiteto // Verslo žinios, 2007, gegužės 21 d., NR. 93 (2499), p. 7.
34. **Trečios pakopos pensijų fondai.** http://www.manodraudimas.lt/draudimo_paslaugos/pensinis_draudimas/pensiju_fondai/trecios_pakopos_pensiju_fondai.html [žiūrėta 2011 11 25]
35. **Valstybinis socialinis draudimas: Statistiniai duomenys 2010 m.** <http://www.sodra.lt/get.php?f.21116> [žiūrėta 2011 11 23]
36. **Whitehouse E.** Canada's retirement-income provision: An international perspective, 2010. - <http://www.fin.gc.ca/activty/pubs/pension/ref-bib/whitehouse-eng.asp> [žiūrėta 2011 11 23]

Bulzgytė R. Privatus pensijų draudimas: privalumai ir trūkumai / Viešojo sektoriaus ekonomikos magistro baigiamasis darbas. Vadovas dr. I. Panovas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2012. – 58 p.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe analizuojama pensijų sistemos, jų samprata, išsiaiškinta pensijų skaičiavimo metodika Lietuvoje, antros pakopos pensijų fondų samprata, jų reguliavimas, taikomi mokesčiai, išsiaiškinti ir praktiniais skaičiavimais įrodyti privataus draudimo privalumai ir trūkumai. Pirmoje darbo dalyje teoriniu aspektu nagrinėjami pensijų sistemų modeliai, aptariami jų ypatumai, pateikiama pensijų sistemų finansavimo ir išmokų mokėjimų iš jų būdai, taip pat išsiaiškinta antros ir trečios pakopos pensijų fondų samprata. Antroje dalyje nagrinėjama pensijų sistema Lietuvoje, antros pakopos pensijų fondai Lietuvoje ir jų reguliavimas, įmokų pervedimai į antros pakopos pensijų fondus, analizuojami antros pakopos pensijų fondams taikomi mokesčiai bei aiškinamasi išmokų mokėjimas iš antros pakopos pensijų fondų. Trečioje dalyje nagrinėjama pensijų skaičiavimo metodika Lietuvoje, atliekami būsimos pensijos skaičiavimai, analizuojami gauti skaičiavimų rezultatai ir išskirti antros pakopos pensijų draudimo bruožai, kurie patvirtina arba paneigia teorinėje dalyje išskirtus privataus pensijų draudimo privalumus ir trūkumus.

Pagrindiniai žodžiai: pensijų sistema, privatus pensijų draudimas, antros pakopos pensija, antros pakopos pensijų kaupimas.

Bulzgytė R. Private Pension Insurance: Advantages and Disadvantages / Master's Work in Public Sector Economics. Supervisor assoc. dr. I. Panovas. – Vilnius: Faculty of Economics and Finance Management, Mykolas Romeris University, 2012. – 58 p.

ANNOTATION

Master final paper deals with pension systems, their conception. This work ascertained the pension calculation method in Lithuania, also the concept of two-pillar pension funds, their regulation, and applicable due. Advantages and limitations of the private insurance are clarified and proved by practical calculations. The first part of the work analyses pension system models in a theoretical aspect, describes their peculiarities, presents the manners of pension system sponsorship and disbursement payments from them, and also points out the concept of two-pillar and three-pillar pension funds. The second part of the work examines pension system and two-pillar pension funds in Lithuania, their regulation, fee transfer into the two-pillar pension funds, also analyses applicable due for two-pillar pension funds and disbursement payment from two-pillar pension funds. The third part of the work deals with the pension calculation method in Lithuania, gives calculations of future pension, analyses the results of received calculations and distinguishes two-pillar pension insurance features, which confirm or deny advantages and limitations of private pension insurance pointed in the theoretical part.

Keywords: pension system, private pension insurance, two-pillar pension, two-pillar pension accumulation.

Bulzgytė R. Privatus pensijų draudimas: privalumai ir trūkumai / Viešojo sektoriaus ekonomikos magistro baigiamasis darbas. Vadovas dr. I. Panovas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2012. – 58 p.

SANTRAUKA

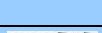

Šią viešojo sektoriaus ekonomikos magistro baigiamojo darbo temą pasirinkti paskatino valstybėje vykstantys procesai, kurių metu finansiškai nukenčia pensijinio amžiaus žmonės. Ko pasekoje jaunesni žmonės verčiami domėtis apie finansiškai ramios senatvės galimybes. Pagrindinė problema yra ta, kad visuomenė vis senėja, todėl yra tikimybė, kad valstybė nesugebės garantuoti senatvės pensijos, kuri užtikrintų būsimo pensininko finansinį stabilumą. Tačiau ar privatus pensijų draudimas garantuos norimą finansinį stabilumą taip pat nėra aišku. Darbo tikslas - išanalizuoti antros pakopos pensijų fondus, jų reguliavimą, privalumus ir trūkumus, išsiaiškinti, ar verta pensiją kaupti pensijų fonduose. Siekiant magistro baigiamojo darbo tikslo, išsikelti tokie uždaviniai: pateikti pensijų sistemos sampratą ir pensijų sistemų modelius, išsiaiškinti pensijų sistemos finansavimo ir išmokų mokėjimo būdus, išanalizuoti dabartinės Lietuvos pensijų sistemos situaciją, išnagrinėti antros pakopos pensijų fondų reguliavimą, išsiaiškinti įmokų pervedimų į pensijų fondus tendencijas, pateikti antros pakopos pensijų fondams taikomų mokesčių analizę, išsiaiškinti taikomus senatvės pensijų skaičiavimo metodus Lietuvoje, ištirti, kokio dydžio senatvės pensijos gali būti dalyvaujant ir nedalyvaujant antros pakopos pensijų kaupime. Magistro baigiamojo darbo metodika: atliekant mokslinės literatūros, teisinių dokumentų ir statistinių duomenų analizę, pateikiama pensijų sistemos samprata bei pensijų sistemos modeliai, aiškinamasi dabartinės Lietuvos pensijų sistemos situacija ir privataus pensijų draudimo tendencijos, pateikiami privataus draudimo privalumai ir trūkumai, kurie patvirtinami arba paneigiami praktinių skaičiavimų rezultatais/išvadamis bei remiantis teisine informacija.

Bulzgytė R. Private Pension Insurance: Advantages and Disadvantages / Master's Work in Public Sector Economics. Supervisor assoc. dr. I. Panovas. – Vilnius: Faculty of Economics and Finance Management, Mykolas Romeris University, 2012. – 58 p.

SUMMARY

Running processes in the country, during which pensioners suffer financially, stimulated to choose this public sector economy master final paper subject. Therefore, young people are forced to take interest in possibilities of financially easy old age. The main problem is that the society is getting age, so there is a possibility that the country will not be able to ensure old age pension, which can secure the financial stability of future pensioner. However, it is not clear whether private pension insurance will ensure desirable financial stability. The purpose of this work is to analyze two-pillar pension funds, their regulation, advantages and limitations, to ascertain whether it is worth to accumulate pension in pension funds. In order to pursue the aim of the final master work, such goals are set: to present the concept and models of pension system, to ascertain the methods of pension system sponsorship and disbursement payment, to analyze the current situation of pension system in Lithuania, to explore the regulation of two-pillar pension funds, to determine tendencies of fee transfer into the pension funds, to present analysis of applicable due for two-pillar pension funds, to ascertain what calculation methods are applied for age pensions in Lithuania, to investigate what value of age pension can be in attending and not attending in two-pillar pension accumulation. Methodology of the final master paper: in fulfilling analysis of scientific literature, legal documents and statistical data, the concept and models of pension system are presented, the current situation of pension system in Lithuania and private pension insurance tendencies are developed, advantages and limitations of the private insurance are presented, which are predictable or deniable with reference to the legal information and results/conclusions of practical calculations.

1 PRIEDAS

Atskaitos data: 2012-01-31									
Įmonė	Fondo pavadinimas	Grynujų aktyvų vertė, Lt	Apskaitos vieneto vertė, Lt	Apskaitos vieneto vertės pokytis, proc.*				Palyginimas su lyginamuoju indeksu**	
				Per 1 mėn.	Per 3 mėn.	Nuo metų pradžios	Per 12 mėn.	Lyg.indeksio reikšmės pokytis per 12 mėn. (proc.)	Diagrama
KONSERVATYVAUS INVESTAVIMO PENSIJŲ FONDAI									
UAGDPB "AVIVA Lietuva"	Aviva Europensija	113,656,991	1.3736	1.92	-0.15	1.92	3.93	2.19	
UAB "Danske Capital investicijų valdymas"	Konservatyvaus valdymo Danske pensija	5,355,306	1.1550	0.67	0.73	0.67	1.46	5.70	
UAB "DnB NORD investicijų valdymas"	DnB NORD pensija 1	32,158,409	1.2858	1.19	0.47	1.19	2.45	1.19	
ERGO Life Insurance SE	ERGO konservatyvusis	39,665,080	1.2348	1.20	0.76	1.20	3.24	3.20	
UAB "Finasta Asset Management"	Finasta Konservatyvaus investavimo	10,153,040	1.3924	1.51	0.31	1.51	2.56	2.32	
UAB "Finasta Asset Management"	Finasta Nuosaikus	10,141,686	1.2105	0.54	0.15	0.54	1.05	2.19	
UAB "Citadele investicijų valdymas"	Citadele Pensija 1	216,299	1.1039	0.61	0.50	0.61	2.33	6.20	
UAB "MP Pension Funds Baltic"	MP Stabilo II	1,959,061	1.0198	0.44	0.38	0.44	1.98	0.26	
UAB "SEB investicijų valdymas"	SEB Pensija 1	220,609,810	1.2247	0.88	1.01	0.88	4.19	4.33	
UAB "Swedbank investicijų valdymas"	Swedbank Pensija 1	138,919,521	1.1905	0.49	0.41	0.49	1.12	1.57	
<i>Apskaitos vieneto vertės pokyčio svartinis vidurkis***</i>				1.03	0.55	1.03	3.11		
MAŽOS AKCIJŲ DALIES PENSIJŲ FONDAI (IKI 30 PROC.)									
UAGDPB "AVIVA Lietuva"	Aviva Europensija plus	374,259,259	1.4122	2.77	1.00	2.77	1.10	1.32	
UAB "DnB NORD investicijų valdymas"	DnB NORD pensija 2	155,333,243	1.3498	1.99	1.21	1.99	0.81	-0.10	
UAB "Finasta Asset Management"	Finasta Augančio pajamingumo	9,410,379	1.8247	3.94	1.47	3.94	-0.77	-5.65	
UAB "Swedbank investicijų valdymas"	Swedbank Pensija 2	584,019,258	1.2309	1.82	3.00	1.82	4.26	5.82	
<i>Apskaitos vieneto vertės pokyčio svartinis vidurkis</i>				2.18	2.07	2.18	2.69		
VIDUTINĖS AKCIJŲ DALIES PENSIJŲ FONDAI (30-70 PROC.)									
UAGDPB "AVIVA Lietuva"	Aviva Europensija ekstra	75,062,477	1.0754	3.66	2.06	3.66	-1.95	0.27	

1 priedo tęsinys kitame puslapyje

1 priedo tęsinys

Įmonė	Fondo pavadinimas	Grynųjų aktyvų vertė, Lt	Apskaitos vieneto vertė, Lt	Apskaitos vieneto vertės pokytis, proc.*				Palyginimas su lyginamuoju indeksu**	
				Per 1 mėn.	Per 3 mėn.	Nuo metų pradžios	Per 12 mėn.	Lyg.indeksa reikšmės pokytis per 12 mėn. (proc.)	Diagrama
UAB "Danske Capital investicijų valdymas"	Danske pensija 50	28,714,341	1.3568	1.98	2.01	1.98	-3.20	4.43	
UAB "DnB NORD investicijų valdymas"	DnB NORD pensija 3	146,377,941	1.3660	3.07	2.04	3.07	-1.06	-1.57	
ERGO Life Insurance SE	ERGO balans	91,174,025	1.3648	3.03	1.30	3.03	-4.02	-0.80	
UAB "Finasta Asset Management"	Finasta Aktyvaus investavimo	33,113,154	1.7699	5.43	2.53	5.43	0.86	-13.50	
UAB "Finasta Asset Management"	Finasta Subalansuotas	32,039,834	0.8484	2.99	2.91	2.99	0.51	3.63	
UAB "MP Pension Funds Baltic"	MP Medio II	48,047,265	1.2784	2.55	2.74	2.55	-2.35	0.82	
UAB "Citadele investicijų valdymas"	Citadele Pensija 2	980,526	1.1399	2.59	2.10	2.59	-1.04	3.37	
UAB "SEB investicijų valdymas"	SEB Pensija 2	902,898,440	1.3515	4.05	3.76	4.05	0.55	2.11	
UAB "Swedbank investicijų valdymas"	Swedbank Pensija 3	629,350,341	1.2873	2.70	3.41	2.70	2.20	3.33	
UAB "Swedbank investicijų valdymas"	Swedbank Pensija 4	196,792,541	1.0014	4.24	4.16	4.24	-0.90	0.25	
<i>Apskaitos vieneto vertės pokyčio svertinis vidurkis</i>				3.50	3.34	3.50	0.40		

1 priedo tęsinys kitame puslapyje

